

Thalicszky F.

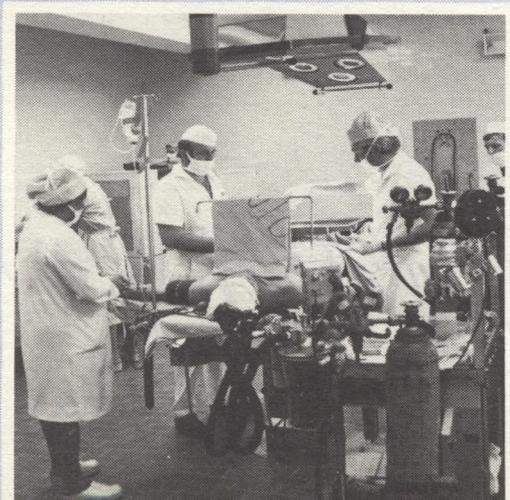
AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA

MÓDSZERTANI FÜZETEK

3.

1983

20 éves TÖKÖL

AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA

Belső használatra

MÓDSZERTANI FÜZETEK

3.

1983

Szerkeszti:
a szerkesztő bizottság

Elnök: Nagy Tibor bv. vezérőrnagy

Tagjai: Fejes Imre bv. őrnagy, dr. Ilovsky Vladimir bv. ezredes,
Kudor Zoltánné bv. százados, dr. Márton János bv. ezredes, Palotás Miklós bv. ezredes,
Tusják János bv. ezredes, Vincze Tamás bv. ezredes

Szerkesztő: Udvari Gábor bv. főhadnagy

A szerkesztőség címe: Budapest, Steindl Imre u. 8. 1054.

A fotókat készítette:
Haeffler András, Udvari Gábor, Zimmermann Béla

Kézirat gyanánt

Vezetési tapasztalatok Pálhalmán

Napjainkban egyre többször felvetődik a vezetés színvonalának emelése, a módszerek helyes megválasztásának fontossága, és a vezetői munkastílus szerepe egy adott intézmény, gazdasági, társadalmi vagy hivatali szerv életében. Természetes, hogy a büntetésvégrehajtási egységeknél is ugyanezek az igények jelentkeznek.

A vezetéstudománynak jelentős szakirodalma van. Különböző irányzatok más és más oldalról közelítik meg a vezetés szervezeti, pszichikai kérdéseit, bizonygatva egyik vagy másik elmélet csalhatatlanságát, vagy éppen tarthatatlanságát.

A modern vezetéselmélet háromféle vezetési stílust tart számon és különböztet meg egymástól:

- az autokratikus (erőre, erőszakra, tekintélyre támaszkodó)
- a „laissez-faire” (lesszé-fer = magára hagyó) vagy liberális és
- a demokratikus (érdekazonosságra, meggyőzésre apelláló) vezetési stílust.

E vezetési stílusokat lélektani szempontból annak alapján különböztetjük meg, hogy miként valósul meg a parancsnok és beosztottjai közötti függés.

a) Mivel az autokratikus típusú vezetés az erőre (erőszakra) támaszkodó eszközökkel dolgozik, a hatalom az ő kezében összpontosul; munkastílusának jellemzője, hogy lehetőleg mindent egyedül dönt el, minden munkát egyedül tervez meg, és mindenkit mindenhol ellenőriz. Kétségtelen előnye a gyors, határozott döntés. A helyettesek és a munkatársak csak végrehajtók. Mindennek törvényszerű következménye, hogy a beosztottak nem azonosulnak sem a vezetővel, sem annak céljaival. Az autokratikus munkastílus összekuszálja az emberi kapcsolatokat, csökkenti a beosztottak alkotó tevékenységét, az adott munkahely légköre romlik. Hangulatilag passzív alárendeltség, fásultság, elégedetlenség, jellemzi a kapcsolatot.

Ez a vezetői munkastílus bizony átmeneti eredmények ellenére is károkat okoz, rontja a munkatársi kapcsolatot.

b) A „laissez-faire” – a be nem avatkozó – liberális típusú vezető passzív tulajdonságú, nem vezet, szabadjára engedi a beosztottakat. Előnye, hogy a beosztottak részére nagyfokú önállóságot biztosít. Nem kezdeményez, beleolvad a csoportba. A csoport magárahagyottá, dezorganizálttá válik, s az irányítás átcsúszhat a negatív hangadók kezébe.

A liberális vezetői munkastílus jellemzője: a „be nem avatkozás” elve, a „menjenek a dolgok a maguk útján” szemlélet. Jellemzője továbbá a döntések-nél az óvatosság és a félelem, a felelősség elkerülésének szándéka, esetenként pedig a túlzott szubjektívizmus.

A liberális típusú vezetőre jellemző, hogy nem képes, vagy nem tud dönteni, illetve halogatja a döntést.

E munkastílus következménye a szervezetlenség, a különböző munkafolyamatok szabályozásának hiánya, a felelősség elsikkadása.

E vezetési stílus hatásfoka a leggyengébb, végső eredménye pedig – amennyiben ilyen helyzet sokáig fennmarad – a munka hatékonyságának erőteljes csökkenése, a kollektíva szétesése.

c) A demokratikus munkastílus esetében a vezető tudatosan épít a csoport tagjaira, bevonja őket a vezetésbe, meghallgatja a véleményüket. Nem különül el kategórikusan beosztottaitól. Itt a beosztottak azonosulnak a céllal, aktivitásuk lendületet kap, nagy a munka iránti érdeklődés és erős közösségi tudat alakul ki. Ötletgazdaság és gondolkodás jellemző a csoportra, és igen ritka az agresszivitás.

A demokratikus munkastílus jellemzője: a sokoldalú felkészültség, az igényesség, a hivatástudat, a munkabírási és a munkaszeretet. Felvetődik a kérdés: melyik az a munkastílus, amit a börtönök vezetésében a legcélszerűbb alkalmazni? A válasz kézenfekvő. A háromféle vezetési munkastílus közül az életben tisztán egyik sem létezik. A börtön parancsnoki vezetésének – személy szerint a parancsnoknak – nem szabad lemondani a kollektív bölcsesség erejéről. A személyi állományt érintő valamennyi kérdésben gondolatokat kell cserélni a parancsnoki törzs tagjaival, a parancsnokhelyettesekkel, illetve az érintett szolgálati ágak parancsnokaival. Ennek a gyakorlatnak a pszichológiai hatása is nagy jelentőségű. A döntés előkészítésében a parancsnoki határozat meghozatalába bevont munkatársak, szolgálati beosztottak magukénak tartják a parancsnoki elhatározást és sikeres végrehajtásáért mindent elkövetnek. Ez a gyakorlat inkább a demokratikus munkastílusnak felel meg.

Más a helyzet abban az esetben, ha a parancsnoknak nincs lehetősége a meggyőzésre, nem áll idő rendelkezésre a parancsnoki törzs összehívására, azonnali döntést kell hozni, mert a késedelem veszéllyel jár. Ez a stílus az autokratikus típusú vezetés jegyeit viseli magán.

Következésképpen: a parancsnoknak, ha módjában áll, demokratikus stílust kell alkalmazni döntései meghozatala előtt. Meg kell győzni szolgálati beosztottjait, ki kell kérni véleményüket. Ha viszont erre a hely, az idő és a körülmények nem nyújtanak lehetőséget, egy személyben kell a döntést meghozni és végrehajtását meg kell követelni szolgálati beosztottjaitól.

A látszólagos ellentmondás fennáll az egyszemélyi parancsnoki vezetés és a demokratizmusra való törekvés igénye között. Ha a lehetőség megengedi, egyszemélyi felelős parancsnoknak nem szabad lemondani a kollektív bölcsességben rejlő erőforrásokról.

Véleményem szerint az alábbi jellemvonásokkal kell rendelkeznie egy adott egység parancsnokának:

- A kommunista vezető legyen pártos;
- Legyen önálló, kezdeményező, ne feledkezzék meg az állampolgári feyelemről, a szocialista törvényességről;
- Képviselje közvetlen munkatársainak, alárendeltjeinek, beosztottjainak, szűkebb közösségének az érdekeit, de összhangban a társadalmi érdekekkel;

– Legyen igényes, növelje állandóan a követelményeket környezetében, de mindenkinek, aki becsületesen dolgozik és fegyelmezetten viselkedik, nyújtson biztonságérzetet;

– Szerezzen magának tekintélyt, de ne úgy, hogy másokban keltsen féltelmet.

A parancsnok vezetési gyakorlata

A vezetési szintek kialakítása és az irányított csoportok tagozódása a következő:

I. VEZETÉSI SZINT

PARANCSNOK

Pártbizottság titkára

Általános helyettes

Biztonsági és nevelési helyettes

Termelési helyettes (főagronómus)

Számviteli helyettes (főkönyvelő)

Személyzeti vezető

II. VEZETÉSI SZINT

– Általános helyettes

Anyagi Szolgálat vezető

Igazgatási Szolgálat vezető

Pénzügyi Szolgálat vezető

– Főagronómus

Növénytermelés

Állattenyésztés

Ipari tevékenység

Építési karbantartás

Költségvetési munkáltatás

– Biztonsági és nevelési helyettes

Egészségügyi Szolgálat vezető

Nevelési Szolgálat vezető

Őrségparancsnok

– Főkönyvelő

Anyag- és Áruforgalmi osztály-
vezető

Pénzügyi osztályvezető

Számviteli osztályvezető

Belső ellenőr

Ügykezelés

III. VEZETÉSI SZINT

Szolgálati ág vezetők

Ágazatvezetők

Osztályvezetők

A döntés előkészítésének, meghozatalának és a végrehajtás megszervezésének sémája:

Vezetési szint I.

Parancsnok

A

DÖNTÉS

B

Vezetési szint II.

Pk. helyettesek

Döntés
előkészítése

A feladatok
végrehajtása

Az I. szinten lévő vezető döntését a nála egy fokkal alacsonyabb szinten tevékenykedő vezetők döntéselőkészítéssel segítik elő.

A döntést követő feladatvégrehajtás alapvetően a hierarchikus szervezetben kialakított munkamegosztás szerint történik.

A vezetői döntés előkészítése az elemző-értékelő munka folyamatában valósul meg. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy általában ki kell zárunk a döntések meghozatalakor a rögtönzést és az ösztönösséget. Természetesen előfordulnak olyan szituációk, amikor a vezetőnek azonnal dönteni kell, amikor a döntés késleltetése megengedhetetlen. Ilyen esetben nyilván szerepe lehet az ösztönösségnek is, azonban joggal feltételezhető, hogy ilyenkor is megfelelő döntést hoz a vezető.

Az elemző-értékelő munka két fő szakaszra osztható: az elemző munka előkészítő szakaszára és az elemző munka gyakorlati szakaszára.

Az előkészítő szakaszban fontos szempont az információk megbízhatósága, az, hogy adataink megfeleljenek az objektív valóságnak, a dolgok valóságos állapotának. Lényeges az információk teljességének követelménye, amelynek mennyiségi és minőségi oldalai vannak.

Pálhalmán a parancsnoki döntések meghozatalához szükséges információkat a következő rendszer biztosítja:

1. A parancsnok személyes információi:

A vezetés bármely szintjéről legyen is szó, a vezető nem nélkülözheti a személyes tapasztalatot. Hiába a legpontosabb adatszolgáltatási rendszer, ha a vezetőnek nincsenek személyes tapasztalatai az általa irányított területről, nem tud eredményes munkát végezni. A személyes információkkal gondja is lehetséges a parancsnoknak, nevezetesen az, hogy egy bizonyos nagyságrenden felül a személyes információk már nem képesek átfogni az egész területet. Így óhatatlanul fennáll annak a veszélye, hogy – ha a parancsnok csak erre, vagy főképpen erre hagyatkozik – a döntés előkészítése hézagos marad, következőképpen, a döntés nem lesz jó. A parancsnoki ellenőrzések során mindenképpen szembesíteni kell az információszerzés más útjain bejövő egyéb adatokkal.

2. A parancsnok közvetett információi:

A parancsnok közvetett információszerzésének több módja van. Ezek közül a legfontosabbak – sorrendiség nélkül – az alábbiak:

- vezetői értekezletek, megbeszélések,
- beszámoltatás,
- referáltatás,
- az állomány különböző értekezletein, eligazításain való részvétel,
- írásos jelentések, elemzések,
- a párt- és tömegszervezetek testületi üléseinek anyagai,
- az irányító szervek ellenőrzéseinek tapasztalatai,
- az igazságügyi, ügyészségi és rendőri szervekkel való együttműködés tapasztalatai.

a) Vezetői értekezletek:

A Pálhalmi Intézetben – és feltehetőleg hasonlóképpen más nagyobb büntetvégrehajtási intézetben is – az irányító munka fejlődésével párhuzamosan alakult ki a vezetői értekezletek jelenlegi rendszere. Az optimális időpont-

nak a heti egy alkalommal történő megbeszélések bizonyultak. Az egyhetes intervallum időben nem olyan hosszú, hogy ne biztosítana egyfajta folyamatos-
ságot az irányító munkában, ugyanakkor körülbelül ennyi idő szükséges ahhoz
is, hogy az intézet életének lényeges kérdéseiben érdemi megbeszélést folytat-
hassunk. A vezetői értekezleten a parancsnokhelyettesek és a pártbizottság
titkára vesznek részt. Adott esetben – ha ezt a napirenden lévő téma igényli –
az értekezleten részt vesz az adott szakterület közvetlen szakmai vezetője.
(Szolgálati ágak vezetői, ágazatvezetők.) A vezetői értekezletek feladata átte-
kinteni a folyamatban lévő kérdéseket, kimunkálni a szükséges döntéseket.
Ehhez természetesen nélkülözhetetlen, hogy a területükért felelős helyettesek
az értekezletet megelőzően összegezzék a rendelkezésükre álló információkat,
kidolgozzák javaslataikat. Ugyancsak a vezetői értekezlet feladatai közé tarto-
zik az egy adott területről készített értékelések-elemzések megvitatása. Ez lehet
helyzetfelmérő jellegű, vagy a végrehajtást szervező és koordináló elképzelés.

b) A beszámoltatás:

Az intézetben kialakult gyakorlat szerint a parancsnok a helyetteseit számol-
tatja be. Esetenként előfordulhat az is, hogy a közvetlen irányító szakember tesz
jelentést, ebben az esetben viszont az illetékes helyettes mindig részt vesz a
beszámoltatásban. A beszámoltatás rendszerének két formáját alakítottuk ki.
Egyrészt egy tartalmilag jól körülhatárolható feladat végrehajtásáról, másrészt
egy adott, szolgálati terület helyzetéről történő beszámoltatást. Nyilvánvaló
hogy a beszámoltatás nem csupán a helyes döntések kialakításához adhatja
meg a kellő segítséget, funkciója van a már korábban meghozott döntések vég-
rehajtásának figyelemmel kísérésében is.

c) A referáltatás:

Ahhoz, hogy a vezetés kellő információval rendelkezzen a büntetésvégre-
hajtási intézet napi életéről, tevékenységéről, elengedhetetlenül fontos a napon-
kénti referáltatások megtartása. Ennek a rendszere az intézetben a következő:

– Az aleggységek nevelői és őrsparancsnokai a nevelési szolgálatvezetőnek és
az őrségparancsnoknak referálnak.

– A nevelési szolgálatvezető és az őrségparancsnok közösen referál az ál-
talanos és a biztonsági és nevelési helyettesnek.

– A parancsnoknak naponta a helyettesei tesznek jelentést.

A referáltatás megszervezésekor a leglényegesebb az, hogy a jelentések lé-
nyegretörők, rövidek legyenek.

A rendszeres napi jelentések megtételéhez nem szabad 10–15 percnél hosz-
szabb időt biztosítani, mert ilyenkor óhatatlanul eltűnik a referáltatás sajátos
jellege, a jelentés fogadása „átcsúszhat” beszélgetéssé. Ahol erre több időt hagy-
nak, az arra inspirálja a beosztottakat, hogy olyan dolgokról is jelentést tegye-
nek – mintegy megszabadulva a felelősségtől – amelyet saját hatáskörben
értékelniük, elemezniük kellene, és ugyancsak saját hatáskörben megoldani.

d) Írásos jelentések, elemzések:

Esetenként egy-egy lényegesebb probléma megoldásakor, vagy éppen egy na-
gyobb horderejű döntés végrehajtásának elemzésekor szükség van az adott
téma kör helyzetének írásos rögzítésére. Az írásos jelentések és elemzések beké-
rése ezt a célt szolgálja. Ezzel összefüggésben lényegesnek tartom azt, hogy a

vezető konkrétan közölje elképzeléseit a jelentés készítőjével, jelölje meg azokat a területeket, ahonnan információt vár.

Vázlatszerűen közölje, hogy mire kíváncsi. Ha általánosságban kérünk jelentést, például az anyagi szolgálat helyzetéről, az sokra nem használható, de ha meghatározzuk, hogy akár az elítéltek élelmezése, vagy más konkrét kérdés helyzetét kívánjuk rögzíteni, akkor a jelentés konkrét lesz és következtetések levonására alkalmas adatokat fog tartalmazni.

Más oldalról nézve viszont azt is hangsúlyozni kell, hogy az előzetes eligazítás nem korlátozhatja a jelentés vagy elemzés készítőjét abban, hogy az általa lényegesnek tartott kérdésekről is szóljon, akkor is, ha az a magasabb előljáró előzetes elképzelésében nem szerepelt.

e) A párt- és tömegszervezetek testületi üléseinek anyagai:

Ezekről a parancsnok részben az üléseken való részvétel során szerezhethet információt, másrészt a pártbizottság, a KISZ és a szakszervezet titkárával kialakított munkakapcsolatán keresztül juthat el azokhoz az adatokhoz, amelyek vezetői munkájának nélkülözhetetlen elemei.

Az egy személyi felelős vezetés elvének szigorú megtartása mellett a párt- és tömegszervezetek véleményét a parancsnoknak figyelembe kell vennie. Más módon képtelen lesz azt a demokratikus munkahelyi légkört kialakítani, amely lehetővé teszi a beosztottak széles körének egyetértő mozgósítását az adott szakmai feladatok végrehajtásában.

f) Az irányító szervek ellenőrzésének tapasztalatai:

A parancsnok számára az irányító szervek ellenőrzésének tapasztalatai elsősorban azért lényegesek, mert mintegy kívülről világítanak meg olyan problémákat, amelyek fölött a figyelem esetleg elsikkadhat.

Az ellenőrzésnek azonban egyrésztől sosem lehet átvenni az irányítást – hiszen ez nem is lehet funkciója –, másrésztől elsősorban segítő jellegűnek kell lennie, értékelő-analizáló, figyelemfelkeltő, gondolatébresztő funkciót kell betöltenie.

g) Az igazságügyi, ügyészségi és rendőri szervekkel való együttműködés, valamint a társadalmi szervekkel való együttműködés tapasztalatai sem nélkülözhetők a vezetői munkában. A társszervektől szerzett információkat a vezető eredményesen használhatja tevékenysége folyamán.

A döntések végrehajtásának megfelelő megszervezéséhez és ellenőrzéséhez további fórumok működésére van szükség. Ezek a Pálhalmi Intézetben az alábbiak:

- szolgálati ág vezetői eligazítások,
- ágazatvezetői eligazítások,
- szolgálati ágak értekezletei, eligazításai,
- őrpáncsnokok értekezletei, eligazítása,
- őrpáncsnoki, nevelői megbeszélések,
- állományértekezletek,
- őrségi eligazítások.

Ezek a fórumok bizonyos mértékig egyúttal az információszerzés forrásai is, elsődleges funkciójuk azonban a parancsnoki döntések végrehajtásának megszervezésében jelentkezik.

Szolgálati ág- és ágazatvezetői eligazítások:

Az eligazítások gyakorisága megegyezik a vezetői értekezletek gyakoriságával, következésképpen: hetente kerül rá sor. Időben az eligazítás egyfelől megelőzi, másrészt követi a vezetői értekezleteket, így lehetőség adódik arra, hogy az előző vezetői értekezleten meghozott döntések végrehajtására a konkrét intézkedéseket kiadjuk. Az eligazítás azonban információszerzési lehetőség is, a következő vezetői értekezletre.

A szakterületeknek következetesen fel kell készülniük ezekre az eligazításokra. Egyrészt jelentést adnak az előző héten kiadott feladatok végrehajtásának állásáról, másrészt a vezetők vázolják a megoldandó, soronlévő feladatokat.

A szolgálati ág- és ágazatvezetői eligazításokat az illetékes parancsnokhelyetesek vezetik.

A szakterületek munkaértekezleteiket általában két-három havonta tartják. Gyakoribbak a megbeszélések az őrési, nevelési területen.

A döntések végrehajtásában jelentős szerepe van annak, hogy a végrehajtásban az egyes szolgálati ágak miképpen tudnak együttműködni. Ezt a célt szolgálják a különböző szakterületek munkamegbeszélései. Ezek a munkamegbeszélések konkrétak és célirányosak. Parancsnoki igény, hogy csak annyit és annyiszor értekezzenek, amennyi az egységes szemlélethez és a helyes végrehajtáshoz szükséges.

Az állományértekezletek a személyi állomány egészét fogják át, általában egy-egy hosszabb időszak (fél év) lezárásakor kerül sor rájuk. A feladat az eltelt időszak szakmai munkájának értékelése, a soron következő feladatok meghatározása.

A döntések végrehajtásával kapcsolatos feladatrendszernek lényeges tényezője az ellenőrzés. A büntetésvégrehajtási intézetben gyakorlatilag a személyi állomány valamennyi tagjának – eltérő mértékben ugyan – ellenőrzési funkciója van. Az elítéltekkel foglalkozó beosztottaknál ez az elítéltekre vonatkozóan érvényes.

Az intézetben az ellenőrzési feladatokat ellenőrzési ütemtervekben, intézkedési tervekben stb. rögzítjük. Arra törekszünk, hogy elképzeléseinket valóra váltsuk, ugyanakkor a terveket nem tartjuk megváltoztathatatlan kinyilatkoztatásnak, hanem olyan vezérfonalnak, amely a napi élet során az adott körülményeknek megfelelően változhat, alakulhat. Egyes elemei előtérbe kerülhetnek, felerősödhetnek, mások – esetleg – aktualitásukat veszíthetik.

A parancsnok személyzeti munkája

A parancsnoki vezetés egyik legfontosabb alkotóeleme a vezetése alatt álló egység káder- és személyzeti munkája. Lényeges motívuma ennek az emberközpontúságra való törekvés. Minden az embertől indul el és oda tér vissza.

A parancsnok kádermunkájának fontos eleme a káderutánpótlás és az ezzel összefüggő vezetői feladatok. A büntetésvégrehajtási testület káderutánpótlásának biztosítása, a kiválasztás és felkészítés egységes rendszerének, a politikai és szakmai képzés összhangjának megteremtése érdekében miniszter elvtárs rendelkezései az irányadók.

A börtönökben a káderek magasabb beosztásra történő felkészítése és nevelése a parancsnok feladata. A parancsnok a káderutánpótlásként számításba vett személy munkáját és fejlődését folyamatosan figyelemmel kíséri. Észrevételeit az egyéni nevelési és felkészítési tervben rögzíti oly módon, hogy azok általában kapcsolódjanak az iskolai vagy tanfolyami képzés, továbbképzés egy-egy szakaszának befejezéséhez, valamint a megbízatások határidejének lejáratához, és minden év november 30-ig átfogó értékelés elkészítéséhez.

Úgy kell nevelni a kádereket, hogy jobb felkészültségűek legyenek, mint adott időszakban az adott vezetés. Alkalmassá kell tenni őket a megnövekedett feladatok ellátására.

A parancsnok káder- és személyzeti munkáját a napi feladatok fontos részének kell tartani, amelynek fontos mozzanata a káderek minősítése.

A Pálhalmi Intézetben minősítésre kötelezettek:

- parancsnokhelyettes,
- függetlenített párttitkár (a területileg illetékes pártszerv minősíti)
- párttitkár,
- személyzeti vezető,
- szolgálati ág vezető,
- belső ellenőr,
- főelőadó,
- nevelő,
- pszichológus,
- őrségparancsnok,
- őrségparancsnok helyettes,
- őrpáncsnok,
- intézeti orvos,

A Pálhalmi Célgazdaságnál:

- főmérnök, főagronómus, főkönyvelő,
- osztályvezető,
- személyzeti vezető,
- mérő-vezető,
- belső ellenőr,
- felvételi irodavezető,
- gazdasági vezető,
- műszaki vezető,
- főművezető,
- főmechanikus,
- vezető technikus,
- üzemvezető,
- telepvezető,
- ágazatvezető

A minősítésnek segítenie kell a szolgálati beosztott munkája tökéletesebb végzésében, a vezetői adottságok kialakításában. A minősítésnek nyílnak, őszintének, tárgyilagosnak és humánusnak kell lenni.

A büntetésvégrehajtási testületekre is érvényes, hogy vezetői tisztséget mindenki betölthet, aki a vezetőkkel szemben támasztott követelményeknek megfelel.

A jövőben is:

a) a politikai látókör

b) szakmai felkészültség

c) vezetői alkalmasság hármass követelménye együttesen alkotja a vezetői alkalmasság megítélését. A követelményeket egymástól elválasztani, egymással szembeállítani nem lehet.

a) A politikai alkalmasságnak a szocializmus ügye melletti elkötelezettség, a szolgálati beosztásának megfelelő politikai képzettség, a társadalmi, politikai kérdések iránti érdeklődés és a közéletben való szerepvállalás együttesen az alkotó elemei.

A miniszter elvtárs 111/1974. sz. utasításában kimondja, hogy vezetői munkakörbe olyan személyeket lehet állítani, akik:

– alkotmányos államrendszerünkhöz hűek, meggyőződéssel szolgálják a munkásosztály hatalmát, a nép érdekeit, a párt politikáját;

– munkakörükhöz szükséges elméleti-politikai végzettséggel, a gyakorlatban szerzett ismeretekkel és megfelelő tudással rendelkeznek, rendszeres továbbképzésen vesznek részt;

– ismerik és értik a párt, a kormány politikáját, és az irányításuk alá tartozó területeken biztosítják annak végrehajtását;

– cselekedeteikben az osztálytársadalmi érdekek, a politikai összefüggések az elsődlegesek és meghatározók;

– döntéseik és intézkedéseik politikai-társadalmi hatását, következményeit figyelembe veszik;

aktív közéleti tevékenységet folytatnak;

– életmódjuk, magatartásuk megfelel a szocialista erkölcs követelményeinek; tevékenységükben a szavak és tettek egységet alkotnak;

– munkaterületükön érvényre juttatják az állami fegyelmet, fejlesztik az állami munka hatékonyságát és a szocialista demokratizmust;

– helyesen élnek a rájuk bízott hatalommal, öröködnék a közélet tisztasága felett, végrehajtják és végrehajtatják a szocialista törvényeket.

b) A szakmai felkészültség követelményéhez tartozik, hogy a vezető rendelkezze a munkakörében megfelelő szakmai iskolai végzettséggel és ezen túlmenően:

– legyenek korszerű szakmai, gyakorlati tapasztalatai;

– rendszeresen fejlessze szakmai tudását, tartson lépést a tudomány és a technika fejlődésével.

c) A vezetői alkalmasság megítélésénél figyelembe kell venni, hogy a vezető rendelkezék:

– áttekintő, elemző és általánosító képességgel;

– az új felismerésére és alkalmazására való hajlammal;

– döntési, felelősségvállalási és kezdeményező képességgel;

– a végrehajtás megszervezésének és ellenőrzésének képességével;

– az emberekkel való foglalkozás, beosztottjai tevékenysége összefogásának és irányításának, a megfelelő munkahelyi légkör kialakításának képességével;

– azzal a képességgel, hogy a beosztottak sokoldalú fejlődését elősegítse, és körültekintően biztosítsa az utánpótlást.”

A kommunista vezető köteles gondoskodni beosztottjainak fejlődéséről. Céltudatos, tervszerű tevékenységgel, a megbízatások átgondolt alkalmazásával, a képzéssel, a közéletben való részvétel biztosításával segítse beosztottjai fejlődését, és fordítson mindig nagy figyelmet beosztottjai eszmei-politikai képzésére, és egyik legfontosabb feladatának tekintse az utánpótlás tervszerű biztosítását.

A jó vezető a parancsnoksága alá tartozó egység káderutánpótlását körültekintő kiválasztással oldja meg, fokozott figyelmet fordítva a nőkre és fiatalokra.

A parancsnok helyettesei e minőségükben is kapjanak önálló feladatokat az egység egészét érintő tennivalókból. A parancsnok gondoskodik saját utódja kineveléséről, a parancsnoki munka végzésére alkalmas személy felkészítéséről.

A parancsnok irányítsa és ellenőrizze a vezetés alatt álló egység személyzeti munkáját, segítse a vezetése alá rendelt személyzeti előadó munkája színvonalának emelését.

Következésképpen: a börtön vezetése nem más, mint emberek munkáját irányítani, tevékenységüket összehangolni és az adott területen sikeresen végrehajtani a büntetésvégrehajtás feladatait meghatározó törvényeket, a magasabb előljárói parancsokat és intézkedéseket.

Tolnay Kálmán

A büntetésvégrehajtás és a pártfogók kapcsolatáról

A nevelőtiszt gondterhelten rakosgatja a kis kartonokat, amelyeken egy-egy, a csoportjába tartozó elítélt adatai szerepelnek. „Lássuk csak – töpreng magában –, ez az ember négy hónap múlva szabadul, és még nem intézett semmit majdani munkahelyével, sőt, a családi kapcsolatai is rendezetlenek. Szakképzettsége nincs, és ahogy látom, a legutóbbi beszélőre senki sem jött el hozzá. Szólni kellene a pártfogónak, csak előbb megkérdezem, van-e egyáltalán valamilyen elképzelése.” Néhány perc múlva az elítélt már ott áll az asztala előtt. Elmondja: Budapestre szeretne jönni, mindegy, milyen helyen alkalmazták, csak munkásszállás legyen.

A nevelő – a beszélgetés befejezése után – hívja a pártfogót. Bediktálja az adatokat, közli a szabadulás várható dátumát és javaslatot kér. A pártfogó rövid keresgélés után ad egy munkahelyi címet, ahová az elítélt fordulhat. „Jó lenne, ha a személyazonossági igazolványt még a börtönből átkérnétek az illetékes rendőrkapitányságra, és az is gyorsítaná az elhelyezkedést, ha a munkakönyv is a szabaduló kezében lenne. Ezen a módon már a szabadulás napjának estéjén a szállóra is beköltözhetne az emberünk.” Megállapodnak még abban is, hogy a pártfogó a következő hét egy meghatározott napján belátogat a büntetésvégrehajtási intézetbe, és elbeszélget a szabadulás előtt állók egy csoportjával – afféle nevelői foglalkozást tart. A legutóbbi legalább olyan jól sikerült, mint az a látogatás, amelyet a nevelők tettek a pártfogóknál.

*

Ez a fajta együttműködés napjainkban többnyire a tervek között szerepel. A büntetésvégrehajtási intézet kapuja – a tapasztalatok szerint – nemcsak a szabadulók számára jelent határt, hanem a velük hivatalból foglalkozóknak is.

Mint minden kapun, úgy ezen is van kiskapu, amely vagy nyílik – vagy nem. Lássunk először példát az első esetre.

Az Igazságügyi Minisztérium és a Csepel Autógyár 1978-ban kötött szocialista szerződést egymással. A cél az volt, hogy a szerződés keretbe foglalja, rendszeressé és határozottá tegye a szabadultak utógondozásának – más vállalatok részéről inkább alkalmoszerűnek nevezhető – folyamatát. A szerződést 1981-ben megújították, jeléül annak, hogy beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Nem kis része volt ebben Szombathy Miklósnak, a Csepel Autógyár egykori munkaügyi osztályvezetőjének – ma nyugdíjasának –, aki valami egészen különös ügybuzgalommal törődött azzal, hogy az utógondozás elvi céljaiból hatékony gyakorlat legyen.

1964-ben (!) már hegesztőtanfolyamot szervezett Tökölön, a fiataloknál. Azóta vallja magát pártfogónak – bár szigorúan véve „csak” társadalmi pártfogó. A gyárban ma már elismert, köztudott, hogy a dolgozók között jó néhány a szabadult – nem jelent kínos meglepetést senki számára sem a börtön-múlt.

– A pártfogói intézmény elméletben nagyon jó – mondja némi indulattal Szombathy Miklós. – A gyakorlat azonban nagyon távol áll az elvektől. . . Ha minden szerv, intézmény legalább annyit tenne az utógondozás érdekében, mint a Csepel Autógyár, akkor jóval kevesebb lenne a visszaeső. Nagyon sokat járok a büntetésvégrehajtási intézetekbe – és nagyon kevés hasonló törekvéssel találkozom, a szó legszorosabb értelmében.

– Hogyan tartja a büntetésvégrehajtási intézetekkel a kapcsolatot? Milyen szempontok szerint választja ki, hogy hová megy el?

– Nincsenek különleges szempontjaim. Oda megyek el, ahová el tudok jutni. Ez így nagyon sommásan hangzik, de ez az igazság. A szocialista szerződésben a gyár vállalta, hogy a szabadultaknak munkát és szállást kínál. A büntetésvégrehajtási intézetekre pedig az járul, hogy fokozott propagandát fejtenek ki, magyarul igyekeznek rábeszélni az embereket: menjenek a Csepel Autógyárhoz dolgozni.

– Ily módon a szocialista szerződés adja az elvi alapot. És a gyakorlat?

– Néhány bv. intézetben nagyon komolyan veszik a gyakorlatot. Vác, Sopronkőhida, Pálhalma – ez a három hely, ahonnan a munkahelyes levelek zöme érkezik, s ahová én is gyakran ellátogatok. Kőhidára például úgy is mentem, hogy egy egykori elítéltet vittem magammal – ő számolt be korábbi társainak tapasztalatairól. Vácott szintén volt ilyen beszélgetés. Vannak azután egészen közömbös intézetek, ahonnan évek óta egy levelet sem kap a gyár – pedig elképzelhetetlen, hogy senkinek ne lenne szüksége olyan munkahelyre, ahol jól kereshet és havi 140 forintot kell fizetnie a lakásért. Lassan már nem is tudom, hogyan nevezem a munkásszállót; a körülményeit tekintve szállodának is beillik. . .

– Létezik tehát jó kapcsolat néhány büntetésvégrehajtási intézettel. Hogyan kezdődött?

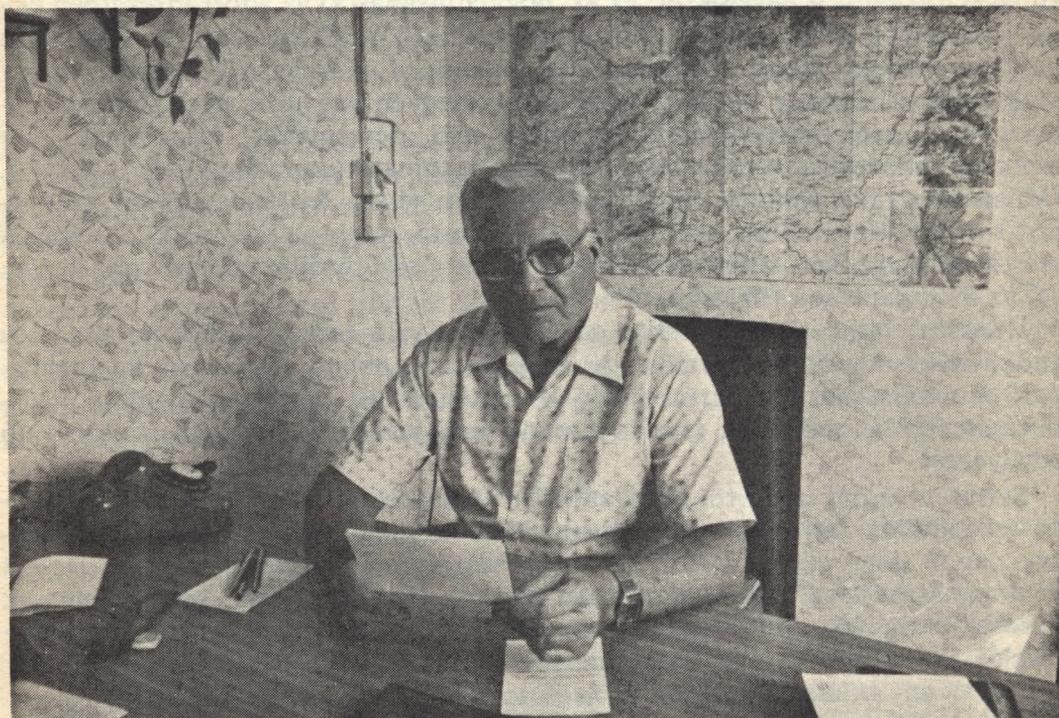
– Úgy összegezhetem: a beosztott nevelőtől a szolgálatvezetőn keresztül a parancsnokig mindenki komolyan vette ezt a bizonyos, sokat emlegetett szocialista szerződést. Nem csupán egy átfutott körlevél volt számukra a tény, hanem olyasvalami, aminek megértették a lényegét, célját; és másnapra sem felejtették el. Így lett egyre jobb, egyre szorosabb a kapcsolat, hónapról hónapra, szinte észrevétlenül. Vallom és hiszem: ezzel érte el igazán a szerződés a benne foglalt elvek megvalósulását.

– Vissza tud emlékezni: hány intézetben járt már?

– Számszerűen nem tudom felsorolni. Van azonban egy füzetem, amelyben évek óta minden adat szerepel: hol voltam, hány levél jött utána. Általános tapasztalatom, hogy egy-egy látogatást követően rövid időre megélnék a „forgalom”. Ahol a nevelők céltudatos propagandája elmarad – onnan az érdeklődés is hamar megszűnt. A magyarázat is egyszerű: mindig vannak „ellen-drukkerek”, akik mindenféle rémhíreket terjesztenek – az adott esetben a

Csepel Autógyárról. Például, hogy az itt dolgozók állandó rendőri megfigyelés alatt állnak, nincs egy ellenőrizetlen percük sem; pénzt nem kapnak a munkájukért, mert ügyis letiltja a pártfogó – és sorolhatnám tovább. Ha nincs meg az ellenvélemény – a folyamatos tájékoztatás pedig a nevelő dolga! –, akkor előbb-utóbb a rémhírterjesztők győznek. Ilyen az emberi természet: még ha ellentétes is a logikával, akkor is azt fogadja magába, amit állandóan hall.

– A nevelőtiszteknek nagyon sok, más feladatuk is van a büntetésvégrehajtási életben, mint a pletykákra – hadd nevezzem így! – figyelni. Ha csak ezzel törődnének, nem jutna idejük arra, hogy az idő szabta kereteken belül tény-

Szombathy Miklós, az ország egyik első társadalmi pártfogója

lőgesen a neveléssel, a tudatformálással foglalkozzanak! S azt is el kell tárgyilagos érveként fogadni, hogy több helyen is akár száz fölötti létszámú egy-egy nevelő „csopotja”!

– Sokat beszélgettem ezekről a gondokról a nevelőkkel, ismerem a helyzetet. Azt szoktam ellenérvként felhozni: az a száz vagy százötven ember nem egyszerre, egy napon szabadul. Folyamatos a befogadás, az újak érkezése – folyamatos a távozás is. A nevelő tudja előre a dátumokat: tessék a naptárban „előrelapozni” – és mindjárt meg lehet kezdeni időben a felkészítést!

– Jelent-e valamilyen könnyebbséget, munkamegtakarítást a nevelők részére, ha egy elítélt pl. a Csepel Autógyárba küldi el a munkahelyet kereső levelét?

– Vegyük a válaszhoz példának a következő vidéki utamat! Pálhalmára megyek, harmincnégy levél van a táskámban, valamennyit onnan írták. Az intézetben összehívják őket, leülünk, elbeszélgetünk. Elmondom, milyen a gyár: hol van a központ, hol vannak a telephelyek, ezeket milyen közlekedési esz-

közzel lehet megközelíteni; milyen munkakörök vannak, mennyi a kereseti lehetőség, milyen gyártmányaink vannak, azokat hol és hogyan használják fel; mennyibe kerül az étkezés, a munkásszállás, hol lehet a környéken szórakozni. Közlöm velük, hogy akinek vidéken van a személyazonossági igazolványa, annak át tudom kérni a ráckevei rendőrségre, ha a munkakönyv nem a bv. intézetben van az iratok között, hanem a legutolsó munkahelyen, akkor azt is megszerezhetem.

– Szabályos nevelői foglalkozást tart tehát...

– Így is nevezhetjük. Van még valami, amit hosszú ideje hiába kérek úgy az elítéltektől, mint a nevelőktől: ez az, hogy állítsanak ki az adott intézetben egy igazolást arról, hogy mennyit fizetett ki az illető a tartozásából! A MIL-lapon ugyanis a teljes összeg szerepel, tehát nálunk, a gyárban a pénzügyi osztály automatikusan vonni kezdi a részleteket. Legyen szó akár gyermektartásdíj-hátralékról, akár kártérítésről: előfordult már nemegyszer, hogy valaki már mindent kifizetett – a részleteket azonban automatikusan vonni kellett tovább. Hónapokba telik sokszor, amíg nagy nehezen vissza lehet szerezni a „túlfizetett” pénzt. Úgy tudom, van belső utasítás arra, hogy az adósság kifizetésének mértékéről igazolást kell adni a szabadultnak. Csak törődni kellene vele: legyen ott ez a kis papír is a többi között!

Mindezek után a nevelőnek a szabadulásra való felkészítésből az általános tudnivalók ismertetésén túl csak egy dolga marad: abban az esetben, ha a szabaduló munkásszállást is kér, készít egy rövid jellemzést, amelyben az illető magatartását figyelembe véve, javasolja vagy nem javasolja a munkásszállón való elhelyezést.

Szívesen járom a börtönöket, szívesen foglalkozom a gyárban az ott dolgozó szabadultak ügyes-bajos dolgaival. Pillanatnyilag 128-an vannak... Ha egy-egy napon nem vagyok benn, másnap alig győzöm „utolérni” magam. De ezt nem panaszképpen mondom, hanem csak annak igazolására, hogy nemcsak a nevelők vannak „túlterhelve” – nekem is akad bőven adminisztrálni, intéznivaló...

*

Szombathy Miklóst 1981-ben, a szocialista szerződés megújításakor az igazságügyminiszter kitüntetésben részesítette.

*

Az országban feltehetően a Fővárosi Bíróságon van a legnagyobb létszámú hivatásos pártfogói csoport. A fogadónapokon rendszerint tömött a várakozóhelyiség, a kis irodákban vágni lehet a cigarettafüstöt, négyen-öten is kérnek, érvelnek, magyaráznak egyszerre. A szabadultak sok esetben hozzátartozójukat is elhozzák – részben „igazolásképpen” annak alátámasztására, mennyire beilleszkedtek már; részben pedig azért, mert egyedül félnek a komor hivataltól.

Négyen mondták el véleményüket, válaszoltak a kérdésekre: ketten régóta végzik ezt a munkát, ketten egy éven belül jöttek. Valamennyien egyetértettek azzal, amit a többiek elmondtak; a könnyebb áttekinthetőség kedvéért így öszszefogva, s nem külön-külön adom tovább mondanivalójukat.

Az első kérdés arra vonatkozott: van-e valamilyen kapcsolatuk a büntetés-végrehajtási intézetekkel?

– Nem nagyon ismerjük a nevelőket. Névről egyet-kettőt, azt is jobbra azért, mert a hozzánk fordulóktól hallottuk emlegetni őket.

– Jó lenne szorosabbra fűzni az együttműködést?

– Feltétlenül. A kezdet kezdetén, amikor még három pártfogó volt és néhány pártfogolt, lehetett kijárni a büntetés-végrehajtási intézetekbe – volt rá idő. Nagyon nagy szükség volna a rendszeres tapasztalatcserére. Mások a nevelők gondjai ott benn – és mások nekünk, itt kinn. Ha megismernénk kölcsönösen ezeket a gondokat – sokat könnyíthetnénk egymás munkájában. Például, érkezik egy levél a bv. intézetből, amelyben a szabadulásra készülő munkahelyet keres. Nem írja meg sem az iskolai végzettségét, sem a szakmai gyakorlatát vagy képesítését, de még azt sem, hogy egyáltalán milyen munkát keres? A nevelő bizonyára automatikusan továbbítja az ilyen leveleket, s magában talán még örül is, hogy az elítélt gondol a jövőjére – pedig az ilyen semmitmondó sorokkal nem tudunk mit kezdeni. A kért információ helyett újabb levelet kell írunk, amelyet talán az a válasz követ, amelyre szükségünk van az érdemi ügyintézéshez. Ha a nevelő jobban odafigyelt volna – kölcsönösen megtakaríthattunk volna munkát egymásnak! Kiadtak egy ötkötetes utasítást, amelyben részletesen benne van, mi minden hárul a nevelőkre. Jó lenne, ha az elmélet gyakorlattá válna. . .

– Mikor beszélgettek utoljára nevelőtiszttel?

Mind a négyen tanácstalanul néznek egymásra: nem tudnak időpontot mondani, legfeljebb annyit, hogy nagyon régen.

– Rengeteg a javító-nevelő munkára ítélt emberünk. Az időnk nagy részét leköti a velük való törődés, ellenőrzés, adminisztráció. A pártfogók feladata tulajdonképpen az lenne, hogy a szabadságvesztésből szabadultakkal foglalkozzanak, és ehelyett gyakran ők szorulnak a háttérbe. Örülünk, ha itt, az íróasztalnál ülve tudunk telefonálgatni, segíteni egy-egy pártfogoltunk érdekében – börtönökbe járni, véleményt cserélni bármilyen jó lenne, de nem tudunk.

– Van valamilyen javaslatuk, elképzelésük a megoldásra?

– Valamikor volt rá példa, hogy ebben az időínséges világban is sikerült összejönni. Pilisszentkereszten sor került pártfogók és nevelők találkozására. Évente kétszer-háromszor talán meg lehetne szervezni; egy-egy nap az egyik munkahelyen sem pótolhatatlanul kiesett idő – de ezalatt az egy nap alatt hónapokra elegendő új tapasztalathoz, információhoz juthatnánk. Már az is nagy szó lenne, ha kölcsönösen megismerhetnénk az egymás munkájával szemben támasztott igényeket! Mi, pártfogók még egymást sem ismerjük nagyon (nem a Fővárosi Bíróságon dolgozókról van szó), nemhogy a nevelőkkel lenne bármilyen kapcsolatunk. . .

Véleményünk szerint – s az a kár, hogy ezt nem tudjuk élőszóban elmondani – a nevelők jobban átgondolt módon, hatékonyabban tudnának segíteni bennünket. Náluk hónapokkal a szabadulás előtt megkezdődhet a felkészítés,

a munkahely, a lakás keresése – nálunk, amikor bekopog valaki, azonnal kell – kellene – mindent biztosítani. Jobban kellene ügyelni arra: ne csak formáság legyen a munkahelyes levél, próbálják meg ott benn ellenőrizni, tényleg oda akar-e menni dolgozni az illető? Panaszkodunk a túlterheltségre – de ennek egyik oka az, hogy gyakran fölösleges munkát végzünk. Kétszeri-háromszori levélváltás szükséges ahhoz, amit egyszerre is el lehetne intézni. . .

*

Sokat beszélgettem a nevelőtisztekkel és a pártfogókkal való kapcsolatáról. Az eddig olvasottakból valaki azt szűrhetné le: mindenben a nevelők a hibásak, ők nem dolgoznak megfelelően.

Az effajta összegzés semmiképpen nem elfogadható. Van néhány olyan tény – például a létszám –, amelyet el kell fogadni megváltoztathatatlanul. Van néhány olyan észrevétel is, amelynek igazat kell adni: a formális információk továbbítása felesleges, céltalanul végzett munkát jelent a nevelőnek – és további többletet a pártfogóknak.

A fővárosban dolgozó hivatásos pártfogók helyzete a legnehezebb, ez kétségtelen. Köztudott, hogy a legtöbb szabadult Budapesten él – a legnagyobb teher az itteni pártfogókra hárul. Egyre szűkülnek a munkalehetőségek, hiszen rég elmúlt már az az idő, amikor a gyárak, vállalatok a termelésbővítést létszám-növeléssel oldották meg – vagyis szinte korlátlan volt a munkába állítás lehetősége. Ma már egyre inkább azokra a gyárakra lehet számítani, amelyekkel a pártfogóknak vagy kiépült valamilyen kapcsolatuk – vagy olyan a munka, amelyre alig-alig lehet embert kapni.

Ugyanakkor az is tény, hogy mindössze egyetlen büntetésvégrehajtási intézet van a fővárosi pártfogók számára elérhető közelségben (a Gyűjtő), ahová elmehetnének időnként tapasztalatcserére. A vidéki intézeteknél többszörösen könnyebb a helyzet: részben azért, mert kisebb a létszám (vidékről is sokan akarnak Budapestre jönni), részben pedig azért, mert a hagyományos építési módnak köszönhetően, egy épülettömbben helyezkedik el a büntetésvégrehajtási intézet és a bíróság, ezzel együtt tehát a pártfogók irodája is. Ezeken a helyeken nem kell szervezni a látogatást, hosszadalmasan egyeztetni az időpontokat, többszöri levélváltással intézni az ügyeket: a pártfogó csak „átugrik” a nevelőhöz és fordítva. Itt tehát ideálisnak mondható a kapcsolat – az összképen azonban ez nem változtat, mert a szabadultakkal a legtöbb gond Budapesten van az ismertetett körülményekből adódóan – a legjobb, legszorosabb kapcsolatnak tehát a budapesti pártfogók és a nevelők között kellett volna kiépülnie.

A jelen helyzetben a kapcsolatok hiányáért, a döcögő együttműködésért mindkét fél a másikat okolja, érveiket pedig mindkét oldalon indokoltan, a tényekre támaszkodva sorakoztatják fel.

Az együttműködés jobb megszervezéséhez azonban már ez is szolgálhat megfelelő alapként.

*

Önként adódik a kérdés: hogyan tovább? A szabadulás előkészítéséből, a szabadítás utáni idők gondjaiból mennyit vállaljanak a nevelők és mennyit a pártfogók? Amikor az elítélt szabadulttá válik, a börtönkapun kívül egy másik választóvonalon is keresztülhalad; átkerül az egyik hivatalos szerv (a büntetésvégrehajtási intézet) „fennhatósága” alól egy másik hivatalos szerv (a pártfogók vagy/és a rendőrség) fennhatósága alá. Az előzőekben leírtak azonban arról tanúskodnak, hogy a határ korántsem ilyen éles, mert a pártfogók már pártfogoltjuk szabadulása előtt is megkeresik a bv. intézetet néhány esetben, és a nevelő is intézkedik különféle ügyekben még akkor, amikor az illető a szabadságvesztését tölti.

Ki, mikor, mit csináljon? A segítségnyújtásban időnként átfedések voltak tapasztalhatók, máskor pedig éppen az ellenkezője – mindkét fél úgy gondolta, majd a másik szerv intézkedik. Egy, a közelmúltban kiadott miniszteri állásfoglalás meghúzta a határvonalat: sok más között eldöntötte, hogy a nevelő ne foglalkozzon az iratok beszerzésével, legyen az kötelező a szabadultra nézve – a szabadulás után. A pártfogó segíthet ebben természetesen, éppúgy, mint a többi teendő elintézésében.

Megszűnik tehát a kapcsolat a bv. intézetek és a pártfogók között, vagy pontosabban: a meglévő, meglehetősen vékony szálak is elszakadnak? Válasz helyett álljon itt a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön nevelési szolgálatának gyakorlata.

Történt még tavaly, hogy az egyik nevelői értekezletre meghívták a Miskolcon székelő pártfogókat is. Ez az egy nap elegendő volt ahhoz, hogy ne csak a munkakapcsolat minősége változzon meg, hanem jó emberi kapcsolatok is kialakuljanak. Tulajdonképpen „apróságokat” beszéltek meg – ezek azonban a közös cél érdekében végzett tevékenységet könnyítették, gyorsították meg. Például, korábban a nevelő – az elítélt tájékoztatása alapján – a nevelői jellemzésben feltüntette a majdani munkahelyet is, így került az irat adott esetben a bv. bíró elé. A szabadulás után, ha az illető máshová akart menni dolgozni, ez gondot okozott a pártfogónak, a hatóságoknak, a szabadultnak. Ezen az említett megbeszélésen – amelyen a bv. bíró is részt vett – megállapodtak: a nevelő annyit ír bele a jellemzésbe, hogy a szabadult a pártfogó által javasolt munkahelyen köteles elhelyezkedni.

Nemrég a nevelési szolgálat egy saját összeállítású kérdőívet küldött szét a megyében dolgozó kmb-seknek. Néhány kérdés: A megelőzés szempontjából a rendőri gyakorlat mit tart célravezetőbbnek: a pártfogói vagy a rendőri felügyeletet? Milyen a kapcsolat a hivatásos pártfogókkal? A bv. intézet hogyan segítheti a körzeti megbízott munkáját egy-egy szabadult esetében? Rendőr körzeti megbízott – lehet-e véleményük szerint társadalmi pártfogó, ha a szabadult erre megkéri?

Ha nem is mindegyik kérdőív érkezett vissza – jeléül annak, hogy a társzervek között inkább a fegyvertársi, mint a munkakapcsolat a jó –, a válaszból azért sok hasznos információhoz jutottak a sátoraljaújhelyiek. Következő lépésként azt tervezik: a körzeti megbízottakat is meghívják egy közös megbeszélésre.

Száz-százhusz elítélt jut egy-egy nevelőre ebben a bv. intézetben. A pártfogók másik városban dolgoznak. A munkaidő ugyanannyi, mint máshol. Mégis kitűnő az együttműködés.

– Valakinek el kell kezdeni a kapcsolat kiépítését – foglalta össze a „titkot” az intézet parancsnokhelyettese. Először elmegy az egész nap az értekezlettel, nem beszélve a szervezés idejéről. Másodszorra már csak annyit kell írni vagy mondani: „úgy, mint a múltkor”. Harmadszorra elég egy telefon. Megismertük egymást szakmailag és emberileg egyaránt – és becsüljük is a másikat. Többé nem személytelen intézmény a másik szerv, hanem olyan hely, ahol ismerős munkatársak dolgoznak ugyanazért a célért.

Követhető az újhelyi példa? Úgy gondolom: igen. Sőt: követendő!

Haeffler András

A lovasjárőri szolgálat szervezésének helyzete és magasabb szintre emelésének szükségessége

A társadalmi fejlődéssel összhangban az elmúlt években új alapokra helyeződött a büntetésvégrehajtási tevékenység. A jogszabályokban nagy teret kaptak a tudományos-technikai forradalom vívmányai, amelynek eredményeként a büntetésvégrehajtási feladatok teljesítését segítő eszközök és módszerek is korszerűsödtek.

Az őrzési és a felügyeleti feladatok végrehajtásában nagy szerepet játszanak a zárt jellegű bv. intézetekben rendszeresített modern őrzésbiztonsági berendezések. Ezek a biztonságtechnikai eszközök alkalmazásra kerültek mind a körletek, mind pedig a munkahelyek őrzésbiztonságának növelésére. Objektív körülmények – a terület tagoltsága, nagysága – miatt alkalmazásuk a mezőgazdasági munkáltatásban csak részben lehetséges, és inkább a hagyományos eszközök kapnak teret. Ezért míg a lovak alkalmazása gépesítés hatására a mezőgazdaságban általánosan háttérbe szorult, addig az őrzést és felügyeletet – takarékosági szempontokat és egyéb hatékonysági tényezőket figyelembe véve – célszerű lovasjárőri szolgálat szervezésével megoldani. Az őrség szolgálati időalapjának csökkentését követően a differenciált őrzés kiszélesítésével felvetődött annak szükségessége, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani a háttér- és vonathamos lovak alkalmazására.

A lovasjárőri szolgálat előnyei és szükségessége alapvetően a következőkben összegezhetők:

- Lóval – mint szolgálati állattal – a lovasjárőr olyan területen is tud mozogni, ahol gépjárművel egyáltalán nem, vagy csak körülményesen.
- A lovasjárőri szolgálat teljesítését az időjárási viszonyok kevésbé befolyásolják. A feladat – üldözés, kutatás, járőrözés – végrehajtása gépjárművel, az utak változó állapota miatt késedelemmel járhat és súlyos eredményhez vezethet.
- A lovasjárőr – különösen fedett terep esetén – nagyobb területen tud őrzési, illetve felügyeleti feladatot ellátni. Táblás biztosításkor ezért kevesebb őri erőre van szükség.
- Az őrzésbiztonságra a lovasjárőri szolgálatnak pszichikailag is pozitív hatása van, mert a fogva tartottak azt a következtetést vonják le, hogy szökést, illetve más rendkívüli eseményt a lovasjárőr gyorsasága, mozgékonyasága miatt elkövetni nehezebb.

A vonathamos lovak alkalmazásával az intézetek mellett lévő lakótelepek, valamint körletek kiszolgálása gazdaságosabb, mint a gépjárművel történő megoldás. A gépjármű ezeken a területeken kevésbé mozgékony, üzemel-

vetési költsége magasabb és gépjárművezetői engedéllyel rendelkező személy foglalkoztatását teszi szükségessé.

A fenti megállapításokkal ellentétben az érintett intézetekben az elmúlt években kedvezőtlen helyzet alakult ki.

- A lovasjárőri szolgálat szervezése – Állampuszta kivételével – háttérbe szorult.
- Az intézetekben ténylegesen meglévő lovak száma alacsonyabb volt, mint azt az állományszervezési táblázat engedélyezte.
- Kevés gondot fordítottak a gondozók kiválasztására, a tartási körülmények szakszerű biztosítására. (Ezért a háttérlovak többsége rövid időn belül lovaglásra alkalmatlanná vált és kiselejtezésre került.)
- A lovak utánpótlási rendszere nem volt egységes. (Többnyire saját fedezetéből biztosították, ennek következtében a lóállomány tenyésztéské, szolgálati feladatra alkalmazhatóságának ideje csökkent.)
- Gondot jelentett a vonatanyag, nyergek, fejhámok biztosítása. (A meglévő anyagok elhasználódtak, szakember hiányában azok kezelése, karbantartása, javítása rendszertelen és szakszerűtlen.)
- Nem került sor lovaskiképzés szervezésére és végrehajtására, ennek eredményeként a lovasjárőri szolgálatra alkalmas, kiképzett állomány létszáma csökkent.

Tekintettel arra, hogy a kialakult helyzet nem biztosította a jogszabályi célkitűzések megvalósítását, a hiányosságok megszüntetésére intézkedett az országos parancsnok:

- Az intézetek sajátosságait figyelembe véve csökkentette a lóállomány létszámát és egyben – a határőrségnél szerzett tapasztalatokra is támaszkodva – a lovak vegyes hasznosítását rendelte el.
- Egységesítette és a célgazdaságok feladataként határozta meg az utánpótlás, tartás és takarmányozás végrehajtását.
- A szolgálati lovak igénybevételek tervezésével és szervezésével az őrségparancsnokot bízta meg.
- Elrendelte rendszeres lovasjárőri szolgálat szervezését.
- Megbízta az Őrszolgálati Osztály vezetőjét lovasjárőri kiképzés szervezésével és a végrehajtás felügyeletével.

*

A lovasjárőri szolgálat szervezésének elengedhetetlen feltétele a kiképzett, jól felkészült őri állomány. Biztosítására – a társ fegyveres szervekkel kialakított együttműködésben lévő lehetőségeket kihasználva – az Országos Parancsnokság vezetése a BM Határőrség Kiskunhalasi Lovasiskoláját kérte fel tanfolyam lebonyolítására.

1983. március 21. és április 1. között tiszt vezetésével 18 tiszt helyettes részesült lovasjárőri kiképzésben, amelynek során elsajátították a lovaglás, a lóval való bánás, tartás, takarmányozás alapjait. Részesültek anyagismereti és állategészségügyi kiképzésben is. Ezzel azokra az ismeretekre tettek szert, amelyeknek birtokában folyamatos önképzés és rendszeres gyakorlás után alkalmassá válhatnak lovasjárőri szolgálat ellátására. Ahhoz, hogy jó lovasok legyenek, a kezelésükbe adott szolgálati lovak teljesítőkéességük maximumát nyújtás, mégse váljanak szolgáltra alkal-

matlanná, évente lovasjárőri továbbképzést célszerű szervezni részükre. A kiképzés utolsó szakaszában az oktatók értékelték az ismeretek elsajátításának fokát, 10 kiválóan megfelelt, 6 jól megfelelt és 2 megfelelt minősítést adtak át.

A kiképzett állomány utánpótlása érdekében kétévenként alapkiképzést

Fontos még a meglévő lóállomány alkalmasságának szinten tartása, a fogathajtói állomány kiválogatása és munkába állítása előtti oktatása – kellő szaktudással rendelkező személy által. Az oktatásnak ki kell terjednie a lovak idomítására, edzésére, ápolására, takarmányozására és az alapvető állategészségügyi ismeretekre.

szükséges szervezni és végrehajtani. Erre a személyi állományt folyamatosan fel kell készíteni és olyan beosztottakat kiválogatni, akik 30. életévüket még nem töltötték be, a büntetésvégrehajtási alapismereteket elsajátították, véglegesítették és egészségügyi szempontból alkalmasak.

Alapvető követelmény, hogy a kiválasztott beosztott önként vállalja a tanfolyam elvégzését, a lovasjárőri szolgálat ellátását, s ne féljen a lovaktól.

Az oktatás során szükséges kitérni arra, hogy a gondozók és fogathajtók felelősek a gondjaikra bízott lovak erőállapotáért és a helyes ápolásáért. Kötelesek a rájuk bízott lovakat mindenkor megóvni, ismerni munkabírásukat, vérmérsékletüket és törekedniük kell a lovak munkaerejének helyes kihasználására.

A mezőgazdasági jellegű bv. intézetekben szolgálatot teljesítő lóállomány igen jelentős értéket képvisel,

mint az előzőekből kitűnt, szolgálatra alkalmassága, az őrzési és felügyeleti feladatok teljesítése szempontjából. Ezért a büntetésvégrehajtási szolgálatra a lovak megfelelő szoktatás, nevelés és tanítás után alkalmazhatók. Az erre irányuló munka a lovak kiképzése, idomítása, amelynek végső célja, hogy a ló lovasának feltétlenül engedelmeskedjen, legnagyobb teljesítőképessége kibontakozhasson.

Az idomításra a lovak legnagyobb része 3–4 éves kortól alkalmas. A szolgálati használhatóság időtartama viszont években nem határozható meg, ez egyedenként változó. Ha a ló folyamatosan munkára van fogva, megfelelő állategészségügyi ellátásban részesül, ápolása, gondozása és takarmányozása szakszerű, az elpuhulás és romlás elkerülhető és 16–20 éves korban is alkalmas szolgálati feladatra.

A lovak idomítása előtt a kiválasztás során különös gonddal kell eljárni; figyelembe véve a ló vérmérsékletét, alkatát, testi fogyatékoságait.

A ló a jót és a rosszat egyformán megtanulja, és nehezen felejt el. Az idomítás során kialakult esetleges rossz

tulajdonságokat megszüntetni, és a jókat erősíteni később rendkívül nehéz.

A lovakat fokozatosan kell szoktatni és terhelni. Szakaszosan kell edzeni a szolgálati időre, valamint a terepen való mozgásra. A szolgálatba bevonáskor figyelemmel kell lenni, hogy az idomítás és edzés mely szakaszában van az állat. Ha a ló valamilyen oknál fogva nem végez munkát, elengedhetetlenül szükséges a naponkénti jártatása. Mindezzel elkerülhető a lovak rövid időn belül bekövetkező szolgálatra alkalmatlansága.

A differenciált őrzés elvének figyelembevételével végzett rendszeres lovasjárőri szolgálat körültekintő szervezése, a kiképzett állomány önképzéséhez a feltételek biztosítása, felkészültségének folyamatos figyelemmel kísérése nagymértékben hozzájárul a mezőgazdasági jellegű intézetek őrzésbiztonságának fejlesztéséhez.

Célszerű évente értékelni és elemezni az intézetben kialakult gyakorlatot és a tapasztalatokat hasznosítva a szolgálati rendszer szükséges módosításait végrehajtani.

Zeller István

A videotechnika jelene és jövője – a büntetésvégrehajtás szolgálatában

A videotechnika századunk olyan találmánya, amelynek további fejlődését és felhasználási lehetőségeit napjainkban még senki sem tudná pontosan körülhatárolni. Gondoljuk csak el, a mai felnőttek gyermekkorában még hitetetlen volt az, hogy a történéssel egyidőben több ezer kilométer távolságra is látni lehet az eseményt.

Az Igazságügyi Minisztérium vezetése és a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága filmstúdió felállítását határozta el; a szervezés most van folyamatban, működését 1984-ben kezdi meg. Sokrétű feladatai között igen lényeges, hogy a korszerű nevelést szolgálja, felhasználható legyen a bűnmegelőzés érdekében, alkalmas szakmai oktatásra, mind a büntetésvégrehajtási állomány, mind az elítéltek részére. A filmgyártásnak már mindenki által ismert hagyományai, kitaposott útjai vannak, lehetőségei a technikai színvonal fejlődésével bővülnek, ugyanakkor a videotechnika megjelenése által az audiovizuális információközlés lehetőségei óriási mértékben kiszélesedtek. Az említett okok miatt a filmstúdió párhuzamosan 16 mm-es film- és videotechnika alkalmazására rendezkedik be.

A filmgyártásnak hagyományai vannak, bizonyos témák kifejezetten filmre alkalmasak, de a gyártás ma már óriási költséggel jár. Jelenleg például egy kb. félórás dokumentum jellegű

film elkészítése közel egymillió forintba kerül, de a film tárolhatósága korlátlan, mondhatnám olyan, mint a könyv, ezért a filmgyártás jövője még nincs veszélyben.

A „videózás” lehetőségei mások, mert más a technikai színvonal; a gyártás egyszerűbb, olcsóbb, viszont a tárolhatóság erősen korlátozott (a mai színvonalon kb. tíz év) „a lemágneseződés” veszélye miatt. Ha például rövid időre rátesszük a kazettát egy hangszóró dobozra, utána már el is dobhatjuk a felvételt. Mindezekből következik, hogy a film „konzervanyag”, a video pedig „gyorsfogyasztásra” alkalmas; ennek ellenére mindkét lehetőséggel élnünk kell. A video mellett szól a könnyen kezelhetőség, az egyszerűség, a sokoldalúság, a gyors felhasználhatóság. A jövő technikai színvonala érdekében szükséges vizsgálni a jelen állapotot is. A Módszertani füzetek második számában (1982. december) egy iskolai oktatásról szóló cikkben még négy darab készülékről ír a szerző, 1983 májusában viszont már kilenc darabról kaptunk adatokat. Ebből látható, hogy fél év sem telt el, és az intézeteknél több mint a kétszeresére nőtt a készülékek száma. Az alkalmazás lehetőségeiről ugyancsak ebben a számban olvastunk cikket, Köszler Antal tollából.

Nos, a jelenlegi állapotról csak annyit, hogy siralmas. A meglévő kilenc készülék mindössze kettésével

kompatibilis, tehát csak ketten cserélhetnének műsort egymással, ha egyáltalán ez a két intézet tud erről. Gyorsan előrebocsátom, hogy senkinek ne legyen lelkiismeret-furdalása ezek miatt, mert ez a jellemző az országos állapotokra is. Mivel hazánkban eddig nem volt szervezett behozatal, a meglévő készülékek „magánúton” kerültek az országba, mindenki olyat vásárolt, amelyik megtetszett, vagy amelyikre volt pénze. Úgy vélem, hogy az intézetek által vásárolt készülékekre is ez jellemző. A jövőt tekintve az a célunk, hogy az intézetek között egységes videorendszert alakítsunk ki.

Jelenleg a vidotechnika még ott tart, hogy nincs egységes világméretű, vagy akárcsak egy földrészre érvényes szabványa. Ma még egy kicsit úgy tűnik, mint a kabát és a gomb problémája. Ezt a sajátos helyzetet az okozza, hogy az érdekszférák nem azonosak, más a nyersanyaggyártó, más a műsorgyártó üzleti érdeke; a készüléket gyártók viszont „ingadoznak” hol az egyik, hol a másik gyártó között, mindig a nagyobb üzleti haszon kilátásainak megfelelően. Ez a konkurrenciaharc ma is folyik. Nálunk ennek csak a hátrányai csapódnak le, ennek köszönhető a heterogén készülékpark. Jelenleg Európában közhasználatban többféle rendszer uralja a piacot, a legismertebbek: VCR (Video Cassette Recorder), a VHS (Video Home Sistem), a VCC (Video Compact Cassette) vagy más néven Video 2000 és a japán BÉTA-MAX. A korábban kifejlesztett szalagosrendszerek már elsorvadtak. Ezek mind 1/2 colos kazettás szalagok játszására alkalmasak, de a rendszerek egymással nem kompatibilisek, mert a kazetták mérete, formája, felépítése egymástól eltérő, ugyanakkor az egyes rendszereknél a felvevő fejek állása

és a készülék technikai felépítése is különböző. Ez a magyarázata annak, hogy az intézeteinkben lévő kilenc készülék közül csak kettő cserélhet műsort egymással ezek a rendszerek mind kb. 250–300 vízszintes vonal átvitelére alkalmasak. (A PAL és SECAM rendszerben a tv-kép 625 vízszintes vonalat tartalmaz.) A pontosabb tájékoztatás érdekében még meg kell említeni az U-MATIC rendszert, amely félprofesszionális jellegű, (kb. 400–500 körüli vízszintes sorátvitelre alkalmas), de ezek a készülékek inkább stúdiók részére készülnek, és az áruk is az előzőeknek 5–10-szerese.

A képmagnók esetében természetes igény, hogy a tv műsorát is rögzíteni tudjuk. Ez újabb műszaki probléma, mert más a keleti és más a nyugati országokban a sugárzási norma. Hazánkban ma már kétnormás készülékeket gyártanak, de a régebbi típusok még a SECAM rendszerben készültek. A rövid műszaki ismertetés után előtűnik a kérdés: melyik videorendszert válasszuk?

A BÉTA-MAX előnyei:

– jelenleg a kapitalista világban a japán ipar az, amelyik a kelet-európai országok felé a legnyitottabb és leg rugalmasabb,

– a japán híradástechnikai termékek hazánkban bizalmat élveznek, szívesen vásároljuk magas műszaki színvonaluk, megbízhatóságuk és nem utolsósorban esztétikus kivitelezésük miatt,

– Magyarországon kizárólag a SONY cégnek van hivatalos video szervize (Bp. VIII., Üllői út 68. Telefon: 134-273),

– a világon 1982-ig eladott képmagnók 31 százaléka BÉTA-MAX,

– a japán ipar által gyártott képmagnók mind PAL/SECAM norma

szerint készülnek, tehát hazánkban használhatók.

– A BÉTA-MAX a SONY cég által kifejlesztett rendszer, a fejlesztés óta a konstrukción lényeges változtatást nem eszközöltek,

– műszaki paraméterei különösen kedvezőek.

A felsorolt érvek alapján az lenne a logikus és célszerű, ha a jövőben csak BÉTA-MAX rendszerű és SONY márkájú készülékeket vásárolnánk.

Az objektivitás érdekében azonban nem hallgathatjuk el az ellene szóló érveket sem:

– a szovjet elektronikai ipar több éve folytat kísérleteket, korábban szalagos, jelenleg kazettás rendszerű képmagnók gyártására, ismereteink alapján VHS rendszerben,

– hazánkban is folynak bizonyos kísérletek, ugyanakkor hallani olyan híreket is, hogy „beszállunk” a szovjet iparba bizonyos alkatrészek gyártásával,

– jelenleg folynak tárgyalások műsoros kazetták forgalmazására szintén VHS rendszerben,

– hazánkban ma nagyobb a VHS rendszerű készülékek aránya,

– ha beindul a szovjet sorozatgyártás várható, hogy ezeknek a készülékeknek az ára jelentősen olcsóbb lesz.

Az elmondottak alapján az a helyzet, hogy az egyik oldal jelenleg ked-

vezőbb (BÉTA) a másik viszont lehet, hogy gazdaságosabb (VHS).

Jelenlegi álláspontunk, hogy várjunk néhány hónapig, amíg a piacok és lehetőségek egyértelműbbek lesznek. Csak utána döntsünk, s addig ne vásároljunk újabb készülékeket. Ez azért is célszerű, mert jelenleg ebben a témakörben az értékrend teljesen felborult, a kapható készülékek ára rendkívül magas.

A műszaki problémák után még néhány szót a felhasználás lehetőségeiről is. A filmstúdió tervei között szerepel az is, hogy a „videózást” az intézeteknél magas színvonalra fejlessze. Készítünk majd ennek érdekében a videózást oktató anyagokat, amelyeket az intézetek megkapnak és oktatás céljára felhasználhatnak. Az iskolai oktatás terén a videotechnika lehetőségei szinte korlátlanok. Itt elég csupán az iskola-televízió műsorára utalni.

Befejezésül, még egyszer a heterogén készülékparkra utalva: nem terhel senkit felelősség, aki eddig készüléket vásárolt, de, aki ezután teszi meg, és eltér a leirtaktól, az nem biztos, hogy jól gazdálkodik az intézet pénzével. És még egy jó tanács: az új készülék vásárlásánál a jó kereskedők szemével kell néznünk az árut, mert egyáltalán nem biztos, hogy az a drága, ami ma többbe kerül.

Kubatov János

A kényszergyógyítás módszerének fejlesztése integrált elektronikus adatfeldolgozó rendszerrel

Sajnálatos statisztikai adatok szerint hazánkban egyre több az alkoholista. Ez azt jelenti, hogy az elkövetkező időben fokozott feladat hárul – az alkohol ellenes küzdelem területén – az egészségügyi és az igazságügyi szervekre, így a büntetvégrehajtásra is.

A gyógyító-nevelő csoportok az intézetekben címmel a Módszertani füzetek 1983. 1. számában dr. Magyar Miklós bv. orvos őrnagy megfogalmazta a gyógyító-nevelés célját, elméletét és módszereit. Bemutatta törvényi feltételeit és kereteit is. Tapasztalatainak összegzésében rámutatott arra, hogy a gyógyító-nevelés elvei és gyakorlati rendszere életképesnek bizonyult.

A Pálhalmi Börtön és Fogházban három gyógyító-nevelő csoport működik. Közülük a bernátkúti a legnagyobb létszámú. A módszerek fejlesztése, és a munka hatékonyságának javítása érdekében célszerű a gyógyító-nevelő csoport feladatainak rendszerbe foglalása. Ezt a munkát a számítógépes adatfeldolgozás jelentősen segítené.

Ehhez szükséges lenne a büntetvégrehajtás területén működő gyógyító-nevelő csoportokon belüli kényszergyógyítás végrehajtására kialakított és központilag irányított rendszer létrehozása.

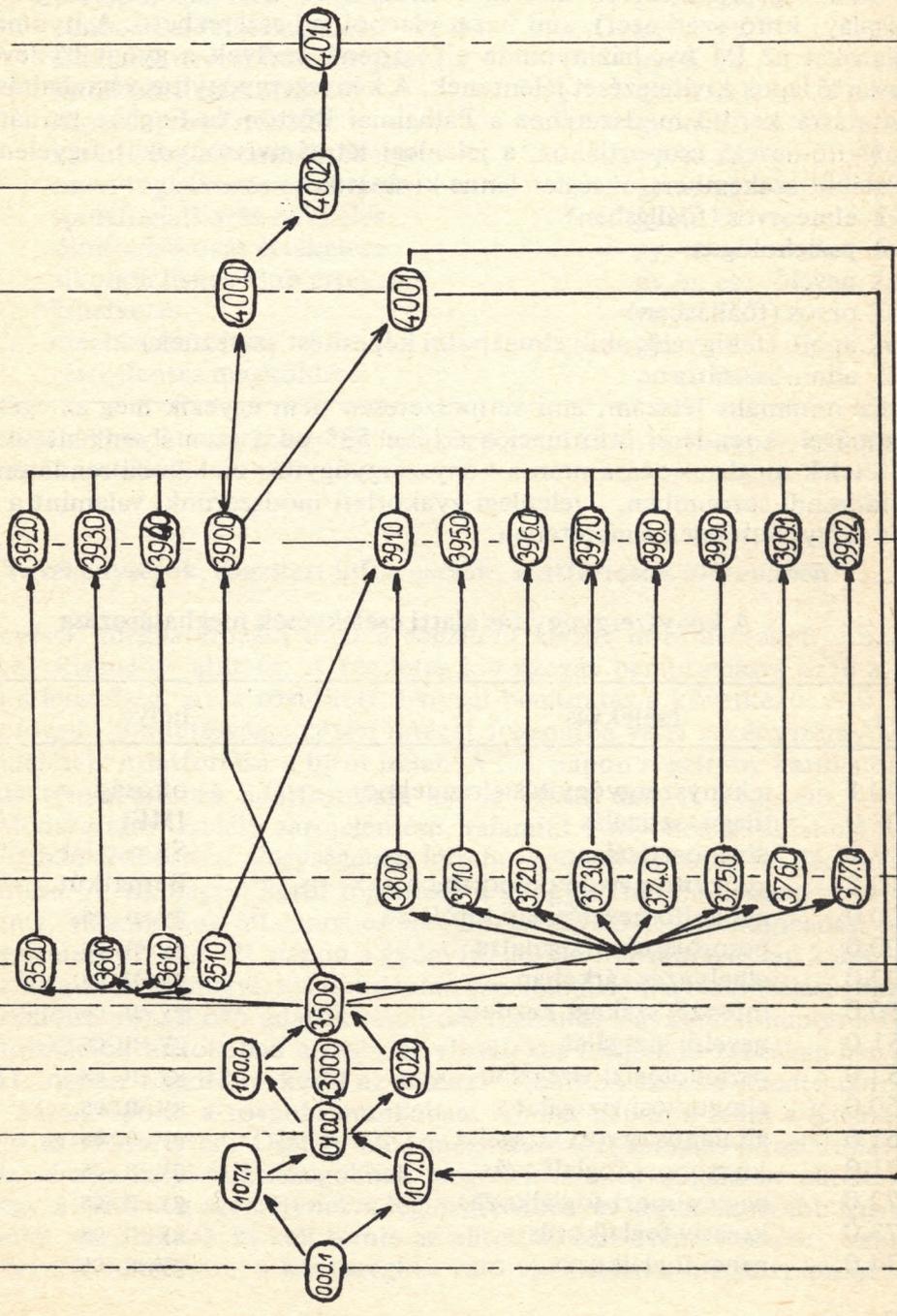
Hazánkban sem a gyógyított, sem a gyógykezelésbe bevont alkoholisták, valamint a büntetvégrehajtás során gyógykezelésre szorult személyek nincsenek nyilvántartva. Igen könnyen és gyorsan statisztikai és egyéb értékeléseket ma nem lehet készíteni. A jelenlegi nyilvántartás és az értékelhető információk tömege hagyományosan létezik, aktákban, iratokban. A rendszer hosszú távon nagy tömegű információra támaszkodva statisztikai kiértékelést ad az alábbiakról:

- a) a kényszergyógyítottak számáról,
- b) a kriminalitásukról,
- c) az alkoholizmusuk jellemzőiről,
- d) a szociológiai szempontokról,
- e) az országos területi megoszlásukról,
- f) a genetikai következtetésekről,
- g) az alkohol és a kriminalitás összefüggéseiről,
- h) a kriminális személyek alkoholizmusáról,
- i) a kényszergyógyítás hatásának megközelítő megítéléséről,
- j) a meglévő és az új – a jövőben kikísérletezendő – alkoholelleses gyógyszerek kipróbálásáról.

Ez a megoldás lehetővé teszi, úgy az előélet, mint az utógondozás számítógépes hozzákapcsolását. Alkalmas a tudományos kutatásra is az országos alkoholelleses küzdelem területén és a büntetvégrehajtási munka fejlesztésénél.

HÁLÓTERV a
kényszerűgyűjtés
végrehajtására

0 30 40 48 51 52 60 150 210 215 15

zárójelent. posta

ítélet IMEI Gyn.ny.lap Sh.psy.

A megvalósíthatóság feltételei a Pálhalmi Börtön és Fogház bernátkúti alegységének keretei között

Az Állami Számítógépes Szolgálattal, vagy a Dunai Vasmű számítógép-rendszerével együttműködést lehetne létrehozni. A költségvetést az IM és az EüM segítségével megoldható. Az összeköttetés megteremtése (telex vagy telefon) a számítógéprendszerrel szintén fontos és létrehozható. Szükséges terminál (display, kiíró szerkezet), ami hazai piacból is beszerezhető. A nyomdai munkákat az IM bv. házinyomda elkészítené, melyek a gyógyító-nevelő nyilvántartó lapok kivitelezését jelentenék. A kényszergyógyítás végrehajtásának bemutatásra kerülő módszeréhez a Pálhalmi Börtön és Fogház bernátkúti két gyógyító-nevelő csoportjához, a jelenlegi létszámviszonyokat figyelembe véve az alábbi szakemberszükséglet lenne kívánatos:

- 1 elmeorvos (főállásban)
- 2 pszichológus
- 3 nevelő
- 1 orvos (főállásban)
- 4 ápoló (felügyelő, akik elmeápolói képesítést szereznek)
- 1 adminisztrátor

Ez minimális létszám, ami természetesen nem egyezik meg az egészségügyi normával. A rendszer információs értéke 535 adat személyenként. A cél és a feltételek meghatározása után a kényszergyógyítás cselekvési rendszere készült el időrendi sorrendben, jelenlegi gyakorlati módszerünk, valamint a személyi és a tárgyi feltételek ismeretében.

A kényszergyógyítás alatti cselekvések meghatározása

sz.	cselekvés	helye	ideje
000.1	a kényszergyógyítás elrendelése	bíróság	0
107.0	diagnosztizálás	IMEI	30
107.1	diagnosztizálás	Sh.psy.lab.	30
010.0	gyógyító-nevelő csoportba h.	Bernátkút	40
100.0	gyógyító-nevelési lap kitöltése	gy.-n. cs.	49
300.0	besorolások vizsgálatra	gy.-n. cs.	49
302.0	elhelyezés zárkában	gy.-n. cs.	49
250.0	intenzív szakasz kezdete	gy.-n. cs.	51
351.0	nevelői vizsgálat	gy.-n. cs.	52
352.0	pszichológiai vizsgálat	gy.-n. cs.	52
360.0	elmeorvosi vizsgálat	gy.-n. cs.	52
361.0	általános orvosi vizsgálat	gy.-n. cs.	52
371.0	kiscsoport-foglalkozás	gy.-n. cs.	60
372.0	nagycsoport-foglalkozás	gy.-n. cs.	60
373.0	kreatív foglalkozás	gy.-n. cs.	60
374.0	zenei foglalkozás	gy.-n. cs.	60

375.0	sportfoglalkozás	gy.-n. cs.	60
376.0	filmfoglalkozás	gy.-n. cs.	60
377.0	alkoholelles klub	gy.-n. cs.	60
380.0	nevelői foglalkozás	gy.-n. cs.	60
390.0	felülvizsgálat	gy.-n. cs.	150
391.0	nevelői felülvizsgálat	gy.-n. cs.	150
392.0	pszichológiai felülvizsgálat	gy.-n. cs.	150
393.0	elmeorvosi felülvizsgálat	gy.-n. cs.	150
394.0	általános orvosi felülvizsgálat	gy.-n. cs.	150
395.0	kiscsoport értékelés	gy.-n. cs.	150
396.0	nagycsoport értékelés	gy.-n. cs.	150
397.0	kreatív foglalkozás értékelés	gy.-n. cs.	150
398.0	zenei foglalkozás értékelése	gy.-n. cs.	150
399.0	sportfoglalkozás értékelés	gy.-n. cs.	150
399.1	filmfoglalkozás értékelése	gy.-n. cs.	150
399.2	alkoholelles klub értékelés	gy.-n. cs.	150
400.0	kihelyezés	gy.-n. cs.	210
400.1	meghosszabbítás	gy.-n. cs.	215
400.0	zárójelentés megküldése	posta szab.-	15

A cselekvések ideje a kényszergyógyítás kezdetétől számított napok számát jelenti a kezelt esetében.

Tevékenységek, rögzített információk, adatforrások időrendben

A cselekvések meghatározása után a rögzíteni kívánt információkat időrendi sorrendbe kívánatos állítani. A részletes kidolgozás bemutatására ezen a helyen nincs lehetőség, így a rövidített, lényegi bemutatás a következő: A 0. napon a befogadó büntetésvégrehajtási intézet fogantba veszi a kényszergyógyítás elrendelését. Adatforrása a bírói ítélet. A 30. napon rögzítésre kerül a diagnosztizálás ténye, aminek adatforrására két lehetőség van. A Központi Kivizsgáló és Módszertani Osztály zárójelentése, valamint a jövőben a Pálhalmai Börtön és Fogház sándorházi alegységében létrehozandó diagnosztizáló decentrum zárójelentése. A 40. napon kerül rögzítésre a gyógyító-nevelő csoportba helyezés dátuma, valamint az általános és speciális gyógyító-nevelő befogadási eljárások megismertetése. A 49. napon a gyógyító-nevelő nyilvántartó lap kiállítása, illetve az általános személyi, kriminológiai, szociológiai, diagnosztizálási adatok és az alkoholra vonatkozó adatok rögzítése történik. Ugyanezen napon a fentebbi információk birtokában a team az elítélteket megfelelő zárkában helyezi el. Az 51. napon rögzítésre kerül az intenzív szakasz kezdetét jelentő dátum, ami egy bázisidőpont a további munkában. Az 52. napon a team a Központi Kivizsgáló és Módszertani Osztály által meghatározott terápiás javaslatokat figyelembe véve, a helyi sajátosságoknak megfelelően megvizsgálja az elítélteket azért, hogy a terápia a személynek a legmegfelelőbb és leghatékonyabb legyen.

A nevelői vizsgálatnak ki kell térnie az elítélt iskolai végzettségére, érdeklődési körének feltárására, a közösséghez való viszonyának megállapítására, az

érzelmi kötődéseinek megismerésére, a munkához való viszonyának behatárolására, önismeretének felmérésére, a kriminalitásához való viszonyára, a szabadulása utáni szándékára, valamint a szabadulása utáni kilátásokra. A kapott információkat rögzíti a gyógyító-nevelő nyilvántartó lapon.

A pszichológiai vizsgálat eredményeként rögzíteni kell az ösztönéletéről, homoszexualitásáról, figyelméről és a koncentráció készségéről, magatartásáról, hangulatáról és a tudattartalmáról feltárt adatokat. Ezután a pszichológus rögzíti a megfelelő kiscsoportba helyezést és az egyéni pszichoterápia szükségességét.

Az elmeorvos a vizsgálat tényeként feljegyzi, hogy az elítélt pszichés eltérés nélküli, neurosisos, pszichopata, pszichosis gyanús, vagy pszichosisban szenvedő-e és jelzi az egyéb eltérés. Az általános orvosi vizsgálatnak meg kell állapítania a fizikális adatokon túl, az alkohollal kapcsolatos orvosi devianciákat.

A 60. napon rögzítésre kerülnek a kiscsoport és nagycsoport, a kreatív, a zenei, a sport, a film, az alkoholelleanes klub, és a nevelői foglalkozások dátumai, valamint a foglalkozások tapasztalatai.

A 150. napon az intenzív szakasz terápiáinak felülvizsgálata következik. Rögzíteni kell a nevelői felülvizsgálatból a közösséghez, a munkához való viszony változásait, az iskolai tanulmányokban beállt változást, a fenytések és a jutalmazások számát.

A pszichológiai felülvizsgálatból rögzíteni kell a magatartás és a hangulat változásait, valamint az egyéb eltéréseket.

Az elmeorvosi vizsgálatból rögzíteni kell, hogy javult vagy romlott a beteg állapota.

Az általános orvosi vizsgálatnak a testsúlyt, a vérnyomást és a kóros eltérést kell rögzíteni.

A team a terápiás foglalkozásokon tanúsított viselkedést, aktivitást, vagy közömbösséget, az eredményeket és az eredménytelenségeket rögzíti.

A team minden információt figyelembe véve dönt, hogy a 210. napon az elítéltet a gyógyító-nevelő csoportból kihelyezi, vagy valamilyen terápiára a csoportban tartja. Ugyanakkor a team értékelése alapján a diagnosztizáló helyre is visszaküldheti az elítéltet.

A 215. napon a team elkészíti az összefoglaló véleményt a kényszergyógyítás végrehajtásáról, amelyben állást foglal az utógondozással kapcsolatosan. Állásfoglalását rögzíti. A kényszergyógyított elítélt szabadulását 15 nappal megelőzően az összefoglaló véleményt az intézet az illetékes alkoholgondozóba küldi, és rögzíti az elküldés pontos dátumát és címzettjének helyét.

Az információkat az úgynevezett gyógyító-nevelő nyilvántartó lapon kell rögzíteni, ami egyben a számítógépes feldolgozás bizonylata. A bizonylatot aláírja a team összes tagja, aki a bizonylatra bejegyzést tett. A bemutatott rendszerdokumentáció elkészítése után a következő lépés a software elkészítése, amely képes a napi munkákat az elítélt személyi számához, valamint nevéhez kiírni a géppel, valamint a kapott adatokat statisztikailag értékelni, és információ hiányában az illetékes team-tagot riasztani az adat pótlására.

Statisztikai kigyűjtések

A számítógépes feldolgozás egyik jelentősége a pontos és következtetésekre alkalmas statisztika. Ennek lehetőségei:

- a kényszergyógyítottak száma,
- a kényszergyógyítások száma (ismételt kényszergyógyítások kigyűjtése),
- a kényszergyógyítottak életkor szerinti megoszlása,
- a bűncselekmények szerinti megoszlásuk,
- az életkor és a bűncselekmény összevetése,
- az ítéleti idők szerinti megoszlásuk,
- az első és többszörös visszaesők aránya,
- szociológiai szempontok szerinti megoszlásuk,
- családi környezetük szerinti megoszlásuk,
- az alkoholizmusuk típusai szerinti megoszlásuk,
- az alkoholizmusukat befolyásoló tényezők szerinti megoszlásuk, kiemelten a genetikai szempontokat,
- az alkoholizmusuk és bűncselekményeik összefüggése (életkori és a bűncselekményük szerinti megoszlásuk is),
 - alkoholizmusukat befolyásoló tényezők:
 - a) kórosan megváltozott anyagcsere,
 - b) önismeret,
 - c) stereotípiákat kialakító tényezők,
 - d) eddigi gyógykezelések eredményei szerint.
 - az alkoholizmusuk hatására bekövetkező személyiségváltozások: és a bűncselekmények összevetése,
 - a nevelői vizsgálatok jellemzői (jövőre irányultság)
 - a pszichológiai vizsgálatok jellemzői (a személyiség torzulása és szellemi hanyatlása),
 - az elmeorvosi vizsgálatok jellemzői:
 - a) A pszichopathia mint az alkoholizmus oka,
 - b) neurosis mint az alkoholizmus következménye,
 - az általános orvosi vizsgálatok jellemzői (suicidum)
 - a szabad idő eltöltésére irányuló foglalkozások eredményességének felmérése (zenei, sport, kreatív, alkoholelles klub),
 - a kényszergyógyítás eredményességének felmérése:
 - a) a szocializálódásban kedvező kilátások,
 - b) a szocializálódásban kedvezőtlen kilátások,
 - c) fenyítések száma,
 - d) jutalmazások száma,
 - e) magatartás-változások
 - a félév lejártával a gyógyító-nevelő csoportban visszatartások száma, elemzése,
 - a gyógyító-nevelő csoportban töltött napok száma.

Újabb utasító programok kidolgozásával még számos lehetőség adódik a további következtetések levonására.

A felsorolt statisztikai lehetőségeket a számítógéptől a már elkészített utasító programokkal félévenként kívánom lekérni. Az eredmények feldol-

gozásából lehetőség van úgy a bírói ítélkezési gyakorlat, mint a gyógyító-nevelés hatékonyságára és az utógondozás eredményeire alkotó javaslatokat tenni.

Az általam javasolt gyógyító-nevelő nyilvántartó lap, mint gépi bizonylat bevezetése az ország gyógyító-nevelő csoportjainál lehetővé teszi a bármikori géprevitelt és kiértékelést. Ugyanakkor a programot a gyógyító-nevelő csoportot vezető nevelőnek kell – gép és software hiányában – irányítani.

A számítógépes adatfeldolgozás és munkairányítás a jövő módszere, és így a gyógyító-nevelést is ebben az irányban célszerű fejleszteni.

Muskatal István

Kommunikáció az elítéltek életében

Az információ erőforrás! Ebből a szempontból érdemes megnézni, hogy milyen csatornákon áramlik a hír a fogva tartottak között. Hogyan keletkezik az álhír és a rémhír, valamint milyen szerepe van a beszélőnek, a levelezésnek.

A bv. intézetbe az kerül be, akinél megtörtént a „társadalom rosszálló értékítéletének” a bírói, ügyészi (jogi) kommunikációja. Ez gyökeresen átforgatja az elítéltek és az előzetes letartóztatottak mindennapi életét, ahol új kommunikációs térbe kerülnek.

Az elkülönítés és az elszigetelés valóban nem teremt az elítéltek körül légtüres teret, de eddigi emberi-társadalmi kapcsolataik helyébe a büntetésvégrehajtásban intézményesült kapcsolatok lépnek jogokként, lehetőségekként és megengedéseként, körülbástyázva a kényszerítő erejű kötelességek rendszerével. A kriminológiai szakirodalom szerint a büntetőjogi büntetés, mint a bűnözés elleni küzdelem egyik eszköze, alkalmas nevelő jellegű hatások elérésére, az állampolgárok tudatának és magatartásának alakítására, személyiségformálására. Alkalmazása egyesíti magában a nevelést és a kényszert.

1. A mindennapi élet színtere áthelyeződik és beszűkül. Az elítéltnak a családjával, baráti, lakóhelyi és munkahelyi csoportjaival való kapcsolata közvetetté válik. Kommunikációjuk intézményesedik a büntetésvégrehajtás szervezetében (levelezés, beszélő, csomagküldés).

2. A mindennapi élet objektív gazdagsága helyére a bv. intézeti élet zárt rendszere lép. A természetes társadalmi csoportok helyét a zárka, mint kényszerközösség foglalja el, a választott munkahelyet pedig a kijelölt munkahely. A spontán társadalmi kontrollt és a munkahelyi ellenőrzést a felügyelet végzi.

Az elítéltnak már nincs módja a társadalmi normatívákhoz a betartás széles mezőjében viszonyulni: a bv. intézeti előírások a parancs jellegét öltik, tehát minden norma önmaga betartottságának kényszerében jelenik meg.

Engedélyezett (szabályozott és intézményesített) kommunikációs csatornák: kérelmi lap, nevelői kihallgatás, orvosi vizsgálat. Megengedett (kevésbé intézményesített) kommunikációs fórumok: séta, ételosztás, könyvcseré, munkára (-ról) vonulás, közös filmezés, tévézés.

A kommunikációs kapcsolatok tehát ellenőrzöttekké válnak. Mindössze néhány terület marad a szabad kommunikációra, amelyen belül a társadalomtól elszigetelt elítéltek önmagukat társadalmasítják, és megteremtik a maguk 1. köznapi, 2. titkos – összefoglalóan: láthatatlan kommunikációját. Annak ellenére, hogy az intézményesített ellenőrzés ennek a láthatatlan kommunikációnak a láthatóvá tételére és felszámolására törekszik, mindig és rendszeresen megfigyelhető a láthatatlan kommunikáció visszaállítására való törekvés.

3. A külső világ intézményesített kommunikációs rendszere, a tömegkommunikáció a nevelési célok alárendelt korlátozottságában és megszürtésben jut az elítélthez. A külvilággal való kapcsolatból tehát nemcsak a teljesség hiányzik, hanem a véletlenszerűség és a választhatóság lehetősége is.

A nevelési szolgálat, amely az elítéltek erkölcsi, politikai, magatartásbeli stb. átformálását végzi, beépül a maga szervezetével a „kinti” tömegkommunikációs módok és az elítéltek közé. A szelektáló, súlypontoszó, átrendező munkával a kívánt nevelési céloknak rendeli alá őket, de felhasználja ösztönzőként, jutalomként is a maga sajátos didaktikai rendszerében.

A nevelési célok és a didaktikai rendszer sajátossága tette szükségessé a nevelési szolgálat saját tömegkommunikációs hálózatának létrehozását (saját stúdió, saját újság stb). Ezáltal a tömegkommunikáció és az elítéltek közé valóban pedagógikus beépüléssel, valamint a saját tömegkommunikációs bázis létrehozásával a nevelési apparátus a) ellenőrzése alá vonja, b) tudatosan megtervezi és megszervezi, c) és nevelési tevékenységének továbbfejlesztése érdekében feldolgozza az információk áramlásának módjait és tartalmát. A tömegkommunikációs tevékenység a nevelés mindenkori szándékait megvalósító, vagy megvalósítani segítő alkalmazott tevékenységgé válik, specializálódik és intenzifikálódik. Természetesen az utóbbi megállapítások az optimális nevelési tevékenységre vonatkoznak.

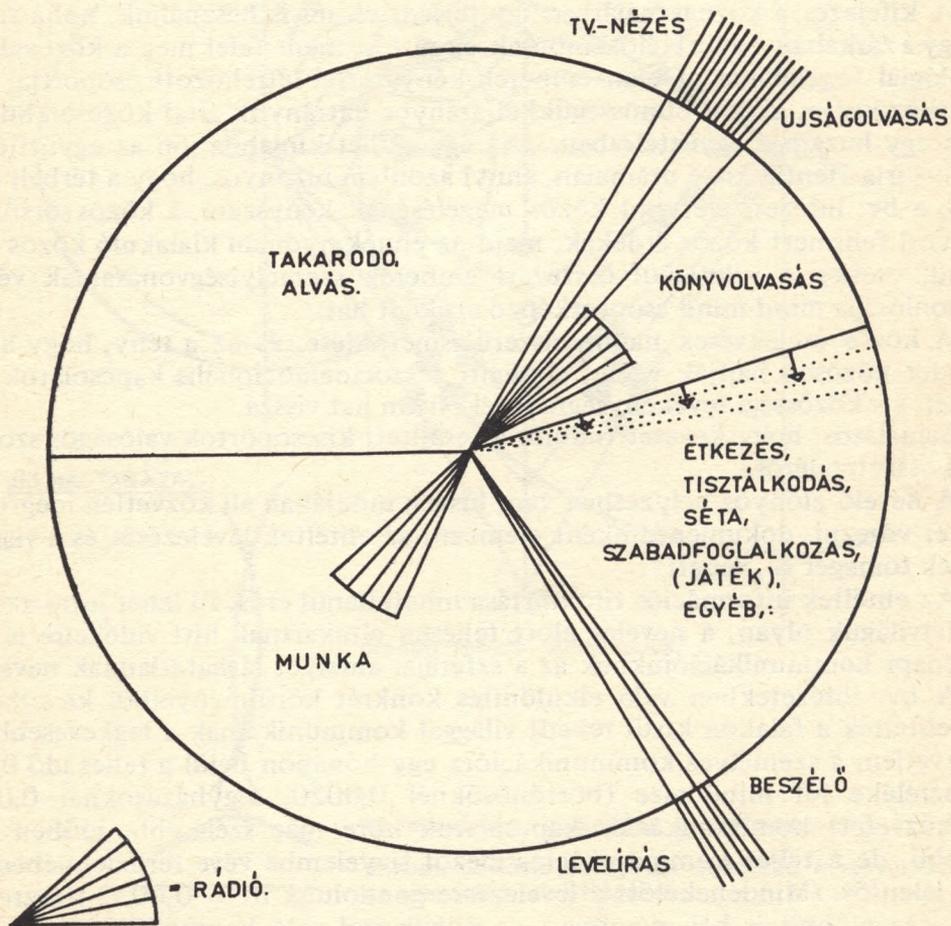
Amennyiben a nevelési tevékenység a kívánt, tehát az elítéltek átnevelését célzó információk rendszeres és értő áramoltatását elhanyagolja, az információs térben támadt űrt az elítéltek köznapi kommunikációja tölti be. A börtön zárt világában létrejön a nemkívánatos, de ebben az esetben feltétlenül kialakuló információs beltenyészet, amely a börtönbe zárt információk cseréjének és újra kicserélésének révén az elítéltek alultájékozottságához vezet. Az információs készletek kényszerű újra és újra megforgatásához, a nevelő hatású felfrissülés helyett információs aberráció jön létre. (Álhírek, rémhírek, pletykák, szerepjátások stb.) Ebben a szituációban képződnek a „menő fejek”. Információik az eddig tapasztalatlan bűnözőket deformálják a társadalomról, az erkölcsről, a politikáról vallott nézeteikkel, megszilárdulnak és igazolást nyernek a bűnöző magatartás hamis ideológiái.

Ez utóbbi különösen azért veszélyes, mert a fogva tartottak morális szempontból „megértő” közegben élnek. Az „én bűnöm igazol téged, a te bűnöd igazol engem” – gondolatlánc, vagy a „mi, akiket lecsuktak” szolidaritást teremtő, a kinti világgal ellenséges, de hatékonyan csoportképző tudata képes önállósítani magát még a büntetésvégrehajtás viszonyai között is. Van ideológiája (ez a társadalom szempontjából negatív, de mint csoportképző erő és mint erkölcsi alibi az elítéltek tudatában igenis pozitív hatású) és van olyan korlátozott létszámú embertömeg, amely még szociológiailag sem annyira differenciált, hogy meg ne szerveződjék és ne legyen akcióképes. Más kategóriát használva azt mondhatjuk, hogy ha a nevelés a saját pozitív társadalmi értékrendszerét nem tudja az elítéltekbe plántálni, akkor az elítéltek a saját negatív értékrendszerüket tömegükben pozitív értéként értelmesítik, mert ez az érdekük.

A bv. intézeti életben – többnyire – két információs szféra néz farkasszemmet egymással. Az egyik az elítéltek egyéni ismeretvilága, amely csak hosz-

AZ INFORMÁCIÓFELVÉTEL IDŐARÁNYAI 1 HÓNAPRA:

2 óra = 1 fok

1.

szas együttlét után ölthet csoporttudat jelleget is. Ezt a világot, már ami a tartalmát és használhatóságát illeti, kikezdte a kudarc, megbélyegezte az ítélet, tehát kezdetben gyenge lábakon állt. Mihelyt azonban a bv. intézetben a hasonlóan kudarcot szenvedett emberek világában „otthonra talált”, a leírt módon csoportosul, „társadalmiasul”.

Az egyéni előnyös változások kivételeivel nem gyengül ez a törvényszerűség. A második – az előbbivel szemben álló és azt áthatni akaró – kommunikációs apparátus a nevelői tevékenységé. A két világ találkozása csak állandó, nehéz és felelősségteljes folyamatként érthető meg. A kívánt eredmény, az átnevelt, a társadalomba beilleszkedő ember.

Az elítéltek életmegnyilvánulásainak, igazi köznapi kommunikációjuknak a leglényegesebb színtere a zárkaközösség.

A kifejezés a közhasználatban így terjedt el, mi is használjuk, noha tudjuk, hogy a zárkában együtt élő emberek együttese nem felel meg a közösség szociológiai fogalmának. Olyan emberek kényszerrel létrehozott csoportja, kényszerközössége, akik a bűnösségükkel arányos hátrányok által közösen bűnhődnek egy huzamos együttélésben. „Az egyedüllét kínjához jön az együttlét kínja” – írja Hentig kissé drámaian, annyi azonban bizonyos, hogy a térbeli közelség, a bv. intézeti életrend közös megélésének kényszere, a közös sorsban jólrosszul felismert közös érdekek, majd az ennek nyomán kialakuló közös értékrend, esetleg a véletlenül összezárt emberek személyiségvonásainak véletlen hasonlósága mind-mind csoportképző erőként hat.

A közös cselekvések napirendszerű ismétlődése, és az a tény, hogy a napi-
rendet közösen hajtják végre, elősegíti a szocioemocionális kapcsolatok fejlődését, s a közösségi tevékenységre jótékonyan hat vissza.

Sajnálatos, hogy keveset tudunk az említett kics csoportok valóságos szociológiai összetételéről.

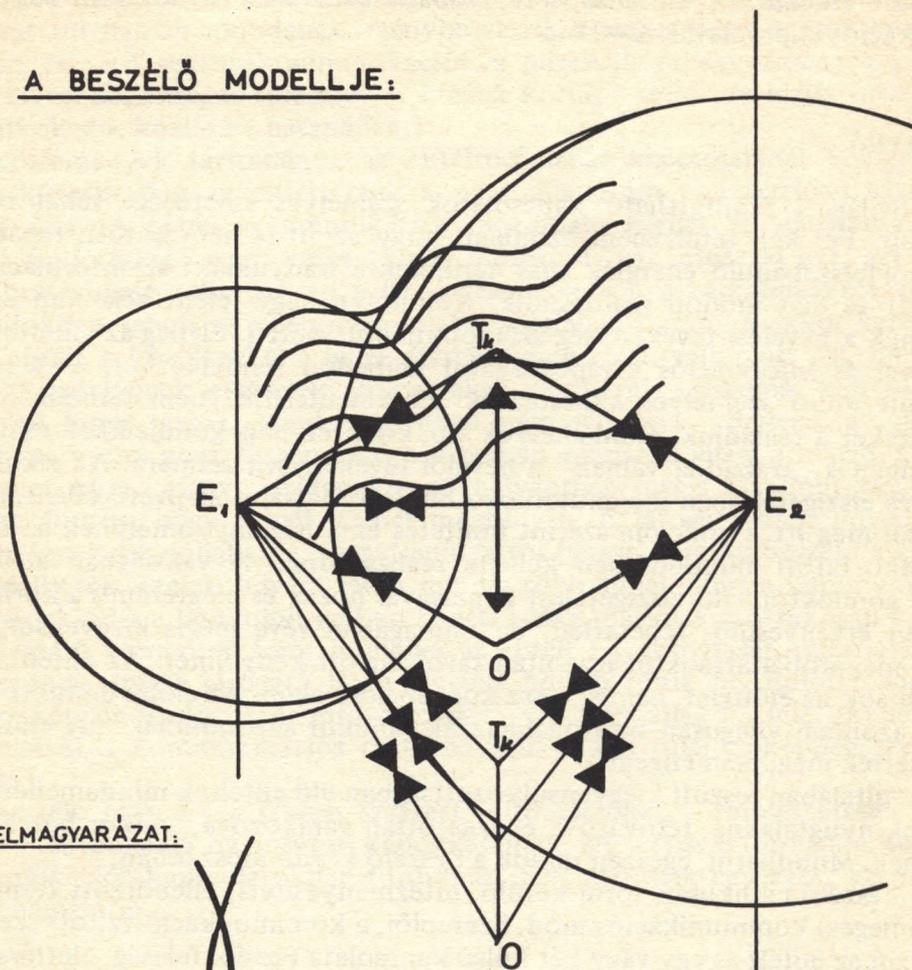
A nevelő előnyös helyzetben van, hiszen módjában áll közvetlen megfigyeléseket végezni, dokumentumként elemezni az elítéltek levelezését és a visszajelzések tömegét is „veheti”.

Az elítéltek információs titoktartása hihetetlenül erős. El lehet jutni azonban tudatviláguk olyan, a nevelés előtt teljesen eltakartnak hitt vidékeire is, mint köznapi kommunikációjuknak az a szférája, amelyet láthatatlannak nevezünk.

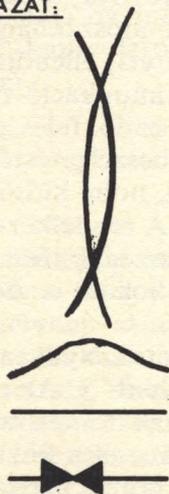
A bv. intézetekben való elkülönítés konkrét körülményeiből következően az elítéltek a falakon kívül rekedt világgal kommunikálnak a legkevesebbet. A közvetlen, a személyes kommunikációra egy hónapon belül a teljes idő 0,0011 tízezreléke jut mindössze (börtönösöknél 0,0020, fegyházasoknál 0,0003). A közvetett kommunikációs kapcsolatok köre már szélesebb, időben is nagyobb, de a teljes kommunikációs mezőt figyelembe véve terjedelmében nem túl jelentős. (Mindenekelőtt a levelezésre gondolunk itt – 0,0032 tízezrelék – és – az előbbit is beleszámítva – a külvilággal való kapcsolatteremtés egyéb módjaira (rádió, televízió, újság) a teljes idő 0,03 század százaléka jut.

újságolvasás:	15 óra	beszélő:	1 óra
könyvolvasás:	55 óra	levél:	6 óra
televízió:	18 óra	rádió:	90 óra
munka:	240 óra	alvás:	240 óra

A BESZÉLŐ MODELLJE:

JELMAGYARÁZAT:

átadott-felvett információk.

az ellenőrzés zajkeltése a csatornában.

a kommunikáció módjának védekező módosulásai az ellenőrzés elhárítására.

az információk áramlásának iránya és mennyisége.

2.

Tv, beszélő, levél, újságolvasás – külső kommunikációs kapcsolatok + könyv-olvasás + étkezés, tisztálkodás, séta, szabadfoglalkozás, egyéb, mint belső kommunikációs kapcsolatok: 240 óra

A beszélő

A külvilággal fenntartható kapcsolatok személyes lehetősége tehát résnyire szűkült. Fel kell tételeznem azonban, hogy az itt le nem kötött, tehát kényszerből felszabaduló energiák más területekre irányulnak: az információéhség másutt és más módon realizálódik. Különösen nagy jelentősége van ennek a ténynek a nevelési tevékenység szempontjából, mert 1. elvileg az elítéltek teljes idejével és információs kíváncsiságával szabadon rendelkezhet, 2. a résnyire szűkült külső személyes kapcsolatok tehermentesítik (nem terhelik meg) az elítélteket a családjuk, munkahelyük stb. konkrét, napi gondjaikkal, és ilyen értelemben is „szabaddá válnak” a nevelői tevékenység számára. Az elkülönítésben és elszigetelésben megmutatkozó büntető hátrány alapvető ellentmondása valósul meg itt. Funkciója szerint büntetés ez a hátrány, amelynek az egyénre vonatkoztatott bűnhődésben kellene realizálnia. A valóságban azonban a kinti gondoktól való elszigetelést is magával hozza és megteremti a korlátozott térben érvényesülő, tehetetlen, de önmagában véve mégis kiegyensúlyozó, a napi megpróbáltatásoktól igazoltan távol tartott kényelmét. Az elítéltek tudatában sok az előítélet, hamis, rossz koncepciójú elem. Az előbb említett problémát azonban világosan megfogalmazzák, amikor azt mondják: „A családomat büntették meg, nem engem”.

Az általában feszült kiegyensúlyozottságban élő elítéltek mindamellettt akkor válnak nyugtalanná, tétovázóvá és izgatottan várakozóvá, amikor beszélőre kérészülnek. Mondhatni, egészen mások a beszélő körüli időszakban.

A beszélő ciklikusan sorra kerülő, intézményesített, ellenőrzött természetes (elsődleges) kommunikációs mód. Szereplői, a kommunikáció váltott szereposztásában az elítélt és egy vagy két külső kapcsolata (szülő, feleség, élettárs, barát, gyermek, ritkán munkatárs). Az egyszerű köznapi beszélgetéstől – intézményesítetttsége miatt – számos dolog különbözteti meg, noha külsőleg alig hinnénk többnek, mint két ember intim párbeszédének: 1. A rendelkezésre álló idő korlátozottsága takarékosagra kényszeríti, a párbeszédnek feszítettebbek, drámaibbak, célratörőbbek, mint rendesen. 2. Felfokozott emocionális töltésük van (ritkán látják egymást, az egyik aktív bűnhődő).

A változatok sokféleségét itt alig lehet érzékeltetni. Nyilvánvalóan a két ember közötti kapcsolat minősége határoz meg mindent. 3. Az ellenőrzést végző közegek behallgatnak a beszélgetésbe, jelen vannak. Ennek megfelelően a közvetlen kommunikációs csatorna nem tiszta. (A rács és a közbeékelt asztal itt másodlagos, bár lélektani hatása nem mellőzhető. Mire a partnerek találkoznak azonban, a rács nem hökkenti meg őket érzelmileg, csupán negatív vizuális élményként beteljesíti várakozásaikat. (A beszélőket ellenőrző felügyelet arra törekszik, hogy a két ember kommunikációs csatornája a maga számára tiszta és hallható legyen.) Értelmes, nyílt beszédet követel, ezzel zajt teremt a tulajdonképpeni csatornában, amire a beszélők manipulációval felelnek, vagyis:

zajt keltenek a zajkeltő ellen, hogy a maguk kommunikációs csatornájában a tisztaságot megőrizték. (Elhalkulnak, közömbös dolgokat túl hangosan, fontosabbakat túl halkán mondanak, igénybe veszik a megszokott és csak kettőjük számára érthető gesztus-kommunikációt, a mimikát, az egyezményes jeleket, torlódást-rendetlenséget teremtenek maguk körül, a rendezés idejét intim dolgok, titkok stb. közlésére használják.)

A közlemények tartománya az elítéltnél szűk, kapcsolatánál bőségesebb. Ebből következően az elítélt csak a saját állapotára vonatkozóan közölhet esetleg újat. A többi kommunikációs mozdulata kérdés és véleménynyilvánítás a hallottakról vagy kérés (küldj csomagot, írd, intézz el ezt, azt stb.). Új információkat adhat ugyan a bv. intézeti életről, a zárkatársakról, de ezt csak titokban teheti az ellenőrzés miatt. Általában ilyesmire akkor kerül sor, ha az elítélt a közöltekkel a maga számára megértést, vallomást stb. tehát valami, az érdekeinek megfelelő dolgot akar kicsikarni: szájalmat kelteni vagy érdekessé tenni magát. Mindez azonban nem lényeges. Lényeges az, amit a kapcsolata mond neki, hiszen az ő birtokában vannak a világ, a család, a kinti környezet hírei. Aktív, kezdeményező helyzetben mégis az elítélt van, az ő számára fontos, hogy minél többet megtudjon. A látogató az ő információéhségét igyekszik jóllakatni, függetlenül attól persze, hogy a beszélő a személyes találkozás érzelmi udvara révén mindig több annál, amit a kommunikáció iránti érdeklődés a bonyolult emberi kapcsolatból magának erőszakosan kiharcol.

A beszélő kommunikációs modellje az elítélt E_1 aktivitását mutatja kezdeményezőnek, míg a látogató E_2 a címzett helyen tűnik fel, holott a viszony tulajdonképpen fordított: az információk E_2 -től áramlanak E_1 felé, aki kérdező aktivitásával a kommunikációs csatorna működését tulajdonképpen szervezi. (2. ábra)

A beszélő után E_1 a frissen szerzett információkat – természetesen megsűrve – továbbadja bv. intézeti kapcsolatainak, így a friss információk további kommunikációs kapcsolatokban fordulnak meg, átfutnak egy egész kommunikációs hálózaton.

A levelezés

Az elítélt a külvilággal tehát csak a beszélőn tart közvetlen kommunikációs kapcsolatot. Bár a levél is ezt a közvetlenséget teremthetné meg a maga valamósos, személyhez szóló jellegével, mégis csak az írás közvetíti a közleményt, a kapcsolat csak emocionálisan intim és közvetlen, míg megvalósulása pusztán közvetítettség, szervezés. Mindenekelőtt arról kell szólni, hogy a boríték inkognitóját az ellenőrzés megszünteti. Az elítéltek nyitott borítékokban adják át a nevelőnek leveleiket, aki ellenőrző olvasás után lebélyegzi, leragasztja, majd postára adja. Az 1979. évi 11. sz. tvr. 36. §. (1) bekezdés b) pontja, valamint az IM Szakutasítás 193. §. (3) bekezdése alapján a leveleket szűrőpróbaszerűen kell ellenőrizni, azonban a levelek íróinak ez a véletlenszerűség az ellenőrzés mindenkori jelenlétét sugallja. Emiatt az előző mondat „ellenőrző elolvasás” kitétele létjogosultságot kap, a boríték inkognitóját illetően. A bv. intézetbe írt levelek is hasonló utat járnak meg, mivel a nevelő nyitja fel valamennyit.

Két ember kapcsolatának a levelezésen keresztüli bonyolítása tehát a zaj erős jelenlétében valósul meg. Ez a tény nemcsak a levelezésnek, mint kommunikációs módnak a lefolyását módosítja, hanem torzítja tartalmát is. Először úgy látszik, hogy szükségszerűen. Könnyű belátni ugyanis, hogy az elítélt a levelében nemcsak olyan közleményt fogalmaz meg, amely a kapcsolat jellegét és tartalmát erősíti, hanem olyat is, amit az ellenőrző figyelemnek szán.

Bár a levéltitkot nyilvánvalóan megtöri az ellenőrzés, a kérdés az elítélt számára nem válik önérzeti problémává (a kivételek egyszerűen hiányoznak). Nyelvi, szerkesztési problémává válik, esetleg manipulálódik, de döntő minőségi változásokhoz nem vezet. Az ellenőrző figyelem ottlété olyannyira megszokottá válik, hogy a levelek zöme nem törődik vele, nem is veszi figyelembe. A közlés látszólag úgy zajlik le, mintha az ellenőrző figyelem elaludt volna, holott valóságosan csak az ellenőrző figyelmétől való félelem, szemérem, titoktartás alszik el a megszokottság semlegességében, közönyében. Ez az alvás azonban nem mély. Ha az ellenőrző figyelem kimozdul (levelet ad vissza, kihúzza sorokat stb.), megtörik a közlő – a feladó és ellenőrző figyelem egyezményes csendje, illetve ennek a csendnek a megszokottsága. A közlő feladó ellenáll, hisztérikussá válik, manipulál, mindenképpen arra törekszik, hogy nemlétező közlési szabadságát ne csak lehetőségként, hanem akármi módon (pl. hallgatóságosan) felfogott jogként használhassa.

A levél az ellenőrzés kényelmetlen világosságának kitéve azonban mégiscsak levél marad. A nyitott és felnyitott boríték, amellyel a személyes mondanivaló a nyilvánosság torz alakzatában (az ellenőrzésbe) ütközik, nem képes eltorzítani a mondanivalót, ha van; ha a kapcsolat két szélső pólusán álló ember érzelmileg erősen kötődik egymáshoz és a kapcsolat megtartása mindkettőjük számára fontos. A levél érzelmi udvara és intenzitása teljes átütő erejű ebben az esetben. Az érzelmi szféra a kommunikáció technikai modelljét maga alá gyűri, és arra kényszeríti, hogy vegye fel az alakját, hogy szabad kibontakozást engedjen tartalmának. Így van ez minden levélben, amely anyának, feleségnek, gyermeknek, szülőnek, szeretőnek szól. (Az értékrendet érdemes lenne külön is megvizsgálni!). Az érzelmi töltés gátlás nélkül megnyilatkozik, sőt – a bv. intézeti elszigeteltség sűrű lélektani bonyodalmai közt – látványosul vagy elmélyül, eltorzul vagy szép, értelmes alakot ölt.

A küldött levelek tartalma általánosan az erkölcsi érzés működésének bemutatása. Soha annyi jó és rossz moralizáló levél, mint a börtönből küldöttek. A büntetésüket töltő emberek a bűnhődés realizálódását elemzik. A levélben az anyagi, jogi, politikai és magánjellegű ügyek mind átsiklanak az erkölcs területére, és ott igyekeznek jól-rosszul a helyükre találni. A valóság – a norma és a betartás bonyolult összefüggéseit ebben a mezőben ütköztetik meg nagy relativitásérzékkel, ügyes eklektikával, jól tudván, hogy az erkölcs világában a „mihez képest?” kérdés állandó mérlegelésével a legképtelenebb dolgok is eligazíthatók, függetlenül attól, hogy a helyükre kerülnek-e vagy sem.

A levelek általában optimistán alulhangoltak vagy kétségbeesetten útkeresők. Az ítélet, a büntetés, a bűncselekmény, a kinti kapcsolatok jellege mind befolyással vannak a levelek tartalmára, de döntően mintha egyazon rossz köz-

érzet írta hol jó, hol rossz, hol ügyes – hol ügyetlen, hol büszke – hol szánalmat kérő, hol ügyefogyott – hol taktikusan manipulált leveleket.

A kapott levél esemény. Jelentősége ugyanúgy írható le, mint a beszélőé. Döntő hatású minden tekintetben. Az elítélt várakozásai itt igazolódnak, teljesülnek, vagy itt szenvednek kudarcot. Ez a levél szállítja a kinti világ legfontosabb, legszemélyesebb híreit.

Nyilvánvaló, hogy a levelezés útján szerzett információk tovább áramlanak az „Azt írta az X-em” – csatornán, a bv. intézeti személyes kapcsolatokban beszédtemává válnak, közleményesülnek.

A kintről bejövő és az átadásban, továbbításban ellenőrizhetetlen valóság-tartalmú információk zárt körben való forgása alakítja ki az információs beltenyészetet. A megélt valóság tere szűk, kevés új információ képződik a bv. intézeti életben, az észlelt és felfogott jelenségeket ismétlődésük mechanikus rendje hitelesíti. Ez a szituáció alakítja ki a neki megfelelő lelki habitust, a feszült egykedvűséget, fásultságot, amit átmenetileg felszámolnak a beszélők, levélírók, levélosztások, bevásárlások és a bv. intézeti élet egyéb eseményei, mígnem az előbb említett tartós állapot újra visszaáll. Ezért van a börtönben a kis eseményeknek is túlzott visszhangja, a kint alig méltányolt dolgok is jelentős szerephez jutnak (játék, rögeszmés hobbyk és hobbyk, csetepaték, fegyelmi ügyek stb.).

A zárkaközösségekben a leggyakoribb kommunikációs fórum a vita. A gyengén összeszokott csoportokban is magasra csap a vita heve fontos és kevésbé fontos dolgok körül egyaránt. A vita és a játék gyakran társulnak, a vita tárgya a fogadás tárgyát képezi (pl.: a Vágóhíd utca beletorkollik-e a Nagyváradi térbe?). A kérdés azért válik fontossá, mert az egyik elítélt történetével kapcsolatban a zárkatársak „bizalmatlansági indítványt” tettek, és ezen dőlt el az elbeszélés igazságának kérdése. (Mindazonáltal a viták révén tanulnak egymástól a legtöbbet, hiszen szeparált négy szemköztiiségre zárkaközösségekben alig van lehetőség.)

Ugyancsak fontos kommunikációs mód a monológ is. (Ha monodramát írok szociodramai értelemben, akkor sem járok messze azt igazságtól.) Jól mesélő, előadó tehetséggel bíró elítéltek igaz történeteket, élményeket, fikciókat, olvasmányélményeket adnak elő. Ide sorolom a jó közösségekben elhangzó vallomásokat is, mint a monológok legmagasabbrendű, etikailag értékes változatait.

Nem kevésbé fontosak a híresztelések. A híresztelés „olyan hír, amely szájról szájra jár anélkül, hogy bizonyítani lehetne. Ahhoz, hogy híresztelés legyen, a hírnek bizonyos mértékig jelentősnek kell lennie és azoknak az adatoknak, amelyekre alapulnak, kéteseknek kell lenniük”. A híresztelések éppen a közlések folyamán alakulnak át:

- a) a részletek elszegényednek és kiegyenlítődnek,
- b) bizonyos vonások hangsúlyozódnak és dramatizálódnak,
- c) megváltoznak olyan irányban, ahogyan a csoport tagjai beállítottságának megfelelnek. (Ide tartozik majd minden hír, amely úgy kezdődik, hogy „Amnesztia lesz, mert...”)

A híresztelés a bv. intézeti kommunikáció tipikus és jellegzetes módja és terméke. Ettől csak egy lépésnyire van a rémhír. (A Karda Beátának borotvával elmesztették a torkát. A gyilkos itt van a II. emeleten stb.). Ez utóbbi egyben álhír is, és ebből a hírfajtából – gyakorisága miatt – tömegével lehetne idézni. Gyakorlatilag bármely álhír elterjeszthető, ha részletei kivonhatók az ellenőrzés alól, és a „hír” szerkezete, tartalma a hitelesség jó látszatát kelti. (X azért ment pótnyomozásra, mert – ő volt a Ferenc körúti postarabló – stb.)

A beszélőn ezeket a hírfajtákat a kapcsolat tudomására hozzák a korábban leírt szándékkal és tálalásban. A levél – az ellenőrzés miatt – ilyen ál- és valószínű információk közlésére nem alkalmas. A levél inkább az olvasmányok világához kapcsolódik, lévén maga is az, írás, másrészt az olvasmányok maguk is az erkölcs vidékein járó, biztos kézzel vezető vagy utánzásra csábító kalauzok.

Tóth Sándor

Felhasznált és ajánlott irodalom

1. dr. Földvári József: A büntetés tana *Budapest 1970.*
2. Szabó András: Büntetőintézeti életrend kriminológiai vizsgálata. *Kriminálisztikai tanulmányok IV. 1966.*
3. Farkas Endre: Szabadság-egyéniség *Budapest 1968.*
4. Huszár Tibor: Erkölcs és társadalom *Budapest, 1964.*
5. Erdős Ágnes: A hazugság ambivalenciája *Valóság 1973/1.*
6. Buda Béla: A közvetlen emberi kommunikáció *MRT TKK 1973.*
7. Horányi Özséb: Jel, jelentés, információ *Magvető 1975.*
8. Mérei Ferenc: Közösségek rejtett hálózata *Budapest 1971.*
9. Szecskő Tamás: Kommunikációs rendszer-köznapi kommunikáció *Budapest, 1971.*
10. Voigth Vilmos: Bevezetés a szemiotikába *Gondolat 1977.*

Új feladatok – régi körülmények

Sátoraljaújhely. Az ország egyik legészakibb fekvésű városa. A cseh-szlovák határ mentén, a Zempléni-hegység lábánál, a Sátorhegy tőszomszédságában, szép természeti környezetben terül el. 1950-ig megyeszékhely, a felvidék egyik közigazgatási központja volt. Ma nevezetességei között tartják számon, hogy itt végezte iskoláinak egy részét Kossuth Lajos, s ide járt a megyei levéltárba – gyalog – dolgozni a közeli Széphalomról Kazinczy Ferenc, a neves nyelvújító.

A város említésre méltó intézményei között tartják számon a büntetés-végrehajtási intézetet is. Igaz, a lakosok (érthető módon) keveset tudnak róla, de kuriózumként ezt is megemlítik az ide látogató idegenek.

A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön a város közepén, a volt megyei törvényszék épületében kapott helyet. A környező épületek közé szinte észrevétlenül illeszkedik, hiszen hasonló stílusban épült.

Az utcáról belépőt tágas folyosók fogadják. Az emeleteken vannak az irodák, amelyek kényelmes munkavégzési feltételeket biztosítanak az itt dolgozóknak.

A parancsnoki iroda az első emeleti folyosóról nyílik. Dr. Tandari János őrnagy, az intézet parancsnoka, ahhoz a középgenerációhoz tartozik, amely mai politikai, gazdasági életünk – részben irányító, részben termelő – törzsgárdáját alkotja. 42 éves, jogi

egyetemet végzett, bévés pályafutását Szegeden kezdte. A kaposvári intézetet követően ez a második parancsnoki állomáshelye. Beosztottjai katonás tiszteletadással lépnek be a szobájába, de ezt követően a hangnem hamar közvetlenné válik: munkatársai jól tudják, hogy a parancsnok elsősorban a lényegre, a munkával kapcsolatos gondokra-bajokra kíváncsi.

– Nekünk nincsenek létszámgondjaink – kezdi derűsen beszélgetésünket –, városunkban és környékén vonzó hatása van az egyenruhának. Mondhatom – és ezt most nem a katonai vonatkozásában értem – rangot jelent bévésnek lenni. Munkatársaim innen a városból, kis részük a környező településekről jár ide dolgozni.

(Mindezeket jólesik hallgatni. Az igazsághoz azonban hozzátartozik – anélkül, hogy a parancsnok által elmondottakat kétségbe vonnánk –, hogy a városban „rangja” van minden jó munkahelynek, hiszen jelentősebb ipari és mezőgazdasági termelés híján, a munkaerő kereslet-kínálat talán inkább a kínálat oldalára billen.)

Az intézet letöltő jellegű: fegyház és börtön fokozatú elítéltek töltik itt büntetésüket. Falain belül üzemel a Sátoraljaújhelyi Fehérneműgyár, amely a viszonylag nagy létszámú férfi elítélteknek ad munkát. (Ellentétben a nevével: ágyneműgyárnak lehetne nevezni, hiszen az itt dolgozó elítéltek

paplanhuzatokat, párnahuzatokat és lepedőket varrnak.) A termelés nagyüzemi módon, két műszakban folyik, a mai termelési igényeknek megfelelő, korszerű német és japán varrógépekkel. Évente 16–18 millió négyzetméter alapanyagot dolgoznak fel.

A nagyüzemi termelés meghatározza a személyi állomány összetételét is. Az intézeti állományba több mint száz, a vállalati állományba pedig mintegy 220 dolgozó tartozik (az utóbbihoz ideértve a debreceni és a nyíregyházi telephelyek dolgozóit is). Az intézeti állományba tartozók többsége fegyveres testületi tag: örök, nevelők, az intézet munkáját irányító hivatásos tisztek, valamint néhány polgári alkalmazott: gépíró, adminisztrátor stb.

A vállalati állományba tartozók mintegy kétharmad része viszont polgári alkalmazott, a termelési munkát irányító, szervező dolgozó. Közöttük számos ruhaipari szakközépiskolát végzett szakember van. Nincs gond az utánpótlással sem, viszonylag sok érettségizett fiatal jelentkezik, akiknek az intézet teszi lehetővé a szakmai továbbképzést.

A vállalati, a nagyüzemi munkáltatás mindenképp többletfeladatot jelent az itt dolgozóknak. Kétségtelen, hiszen szakképzetlen, a munkához amúgy sem mindig szokott embereket kell munkára fogni, ráadásul férfiakat varrásra megtanítani, s velük előre tervezett nyereséges termelést végeztetni. A vállalatnál történő alkalmazás, foglalatosság – ahogy dr. Tandari János fogalmaz – nemcsak egyszerű munkáltatás, hanem őrzési és nevelési tevékenység is. Mindenképpen nagyobb leterheltséget jelent itt dolgozni, mint hasonló tevékenységet ellátó polgári vállalatnál.

Nagyobb viszont az anyagi megbecsülés is.

A vállalat nyereségéből nem csupán a vállalati dolgozók anyagi elismerésére jut, hanem ezáltal javítani tudnak a nevelési feltételeken, hiszen telik belőle az elítéltek számára televíziókra, könyvtárgyarapításra, de jut belőle az őrzésbiztonság technikai növelésére, s egyéb más eszközökre is.

A legnagyobb leterheltsége itt is – mint más intézetekben – az öröknek van. A biztonságos őrzés szigorú fegyelmezettséget, gondosságot, alaposágot követel az e posztton szolgálatot teljesítőktől.

– Az örök, és az elítéltek közvetlen felügyeletét ellátók ötnapos munkahéten 40 órás szolgálatot adnak – mondja a parancsnok. – Az örök esetében a 180 óra feletti többletidőt a szabadnap helyett pénzben lehet megváltani. Az a célunk ugyanis, hogy lehetőségeinken belül ki-ki itt fejtse ki, megfelelő elismerés ellenében a többletvevényességét is. Ne más munkahelyen, olykor az illető fegyveres testületi mivoltához nem illő feladatot vállaljon egy kis többletkeresetért.

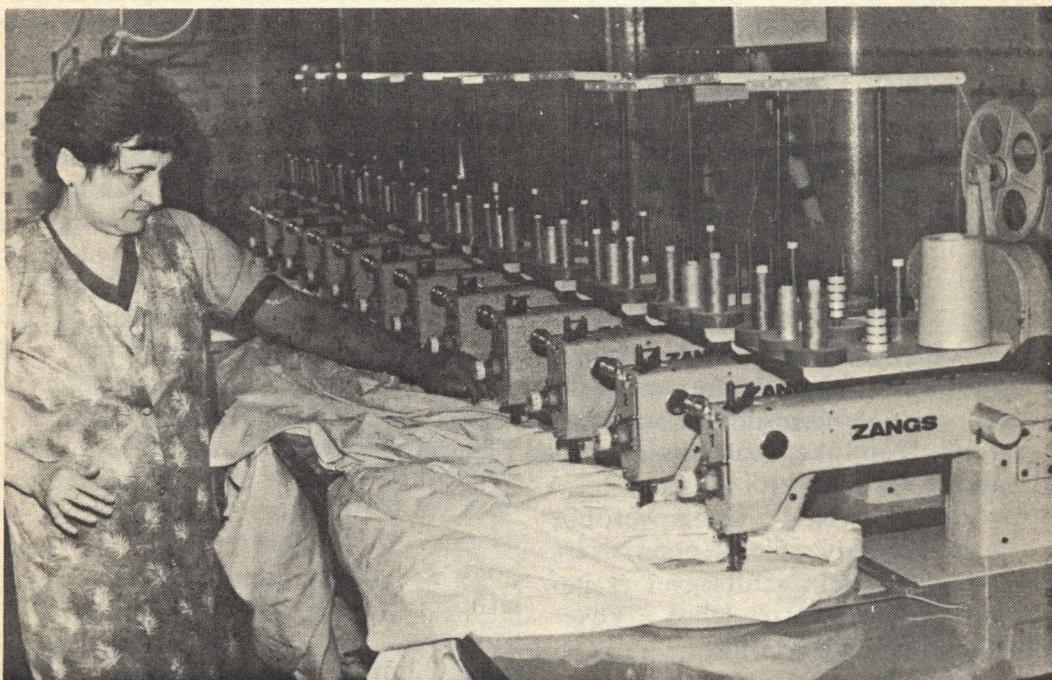
Ez a törekvésünk az állomány körében kedvező visszhangra talált, azonban egy hátránya máris jelentkezik. Nevezetesen: ezt a pénzt negyedévenként tudjuk elszámolni és kifizetni. Azonban ilyenkor az illető keresete gyakran a hétezer forint fölé megy és ezt az új szabályzórendszer progresszíven adózza.

Gondunk van még az elítéltek konyhájának két vezetőjénél, mert mindössze két státusunk van, s az ott szolgálatot teljesítő két beosztottra jelentős többletfeladat hárul, amit jelen esetben nem tudunk anyagilag ellensúlyozni. Itt is felmerül a szabadnap megváltásának kérdése, mint az őrség esetében.

Az intézet állományi létszámához viszonyítva a nevelők száma mindössze néhány százalékot tesz ki. Mindezek ellenére az elvégzendő feladatok igen tekintélyes része hárul rájuk. A szolgálati ág vezetőjével együtt nyolc nevelő tevékenykedik. Közülük heten tanárképző főiskolát végeztek, egyikük pedig rendőrtiszti főiskolán szerezte oklevelét.

gyakorlatban azt jelenti, hogy a vállalat reggeli műszakkezdésétől az esti zárásig mindig van bent nevelő is. Szombaton és vasárnap ügyeletes nevelők látják el a szolgálatot. Nevelőink számára is adott lehetőség a többletmunkaidő pénzbeli megváltása, azonban szívesebben élnek a szabadnapok igénybevételével.

– Már a kísérleti stádiumban része-

Lyukszalagvezérlésű hímzőgépek a hozzátartozók részére létesített üzemben

– Kétségtelen, nem egyszerű feladat a nevelési szolgálat ellátása sem – folytatja a parancsnok. – Mintegy 100–120 elítélttel kell foglalkoznia egy-egy nevelőnek, s ez bizony messze túlhaladta azt az ideális létszámot, amely esetében egy nevelő a leghatékonyabban tud tevékenykedni. A nevelést segítő feltételeink, eszközeink jónak mondhatók. Nevelőink havi szolgálati terv szerint dolgoznak, lépcsőzetesen kezdik a napi munkát. Ez a

sei voltunk a főfelügyelői, felügyelői rendszer kialakításának, mondhatom, nálunk igen jól bevált, jelenleg is zökkenőmentes az őrség és a nevelés együttműködése.

Intézetünk nevelési továbbképző alközpontként is működik. Évente meghatározott óraszámban tartunk előadásokat a miskolci, nyíregyházi, debreceni és az egri intézetek nevelőinek, főfelügyelőinek. Legutóbb néhány előadásra meghívtuk ezen te-

rületek hivatásos pártfogóit és bv. bírót is.

A napi egyéni foglalkozásokon túl, az újhelyi nevelők felügyelete mellett 150 elítélt végzi az általános iskola nyolc osztályát, 35 pedig a gimnázium első osztályát kezdte el az idei tanévben. A vállalat vezetőségével karöltve szervezik a betanított munkások képzését, ebben az esztendőben megkezdik a szabász szakmunkások képzését is.

Számos, úgynevezett iskolán kívüli oktatást is szerveznek az elítéltek számára, amelyeket maguk a nevelők, a vállalat vezetői vagy más szolgálati ágak vezetői tartanak. Jó kapcsolataik vannak a városi tanáccsal, a helyi tudományos ismeretterjesztő társulattal: ezek az intézmények ugyancsak szívesen küldenek előadókat a nevelők által szervezett foglalkozásokra.

A sokféle nevelői feladatok közül néhányat csak felsorolásszerűen említettünk meg, hosszasan lehetne még a nevelői teendőket sorolni. Köztudott, hogy ma a nevelői munka a büntetésvégrehajtás egyik legalapvetőbb, legfontosabb tényezője. Éppen ezért csak sokoldalú felkészültséggel és pedagógusi hivatásérzettel lehet a követelményeknek eleget tenni.

Az intézet dolgozóinak jó közérzetéhez mindenképpen hozzájárul, hogy senkinek sincs megoldatlan lakás gondja. Intézeti és vállalati közreműködéssel építenek lakásokat. A város vezetésével való jó együttműködés révén a lakásellátás korábban sem jelentett gondot.

A szociális ellátottságot illetően az egyik legjelentősebb tényező a közétkeztetés. A bv. intézet konyháját az intézet dolgozóin kívül naponta igénybe vehetik a családtagok és a nyugdíjasok is. Az intézet-

ben a délutáni műszakban dolgozók meleg vacsorát is kaphatnak.

A szabad idő eltöltése sem okozhat gondot a dolgozóknak, mert Sárospatakon és Balsán egy-egy hétvégi ház, Hajdúszoboszlón pedig egy szobabérlemény segíti elő a gondtalan pihenést. Az utóbbi a szakszervezet kezelésében van, egyhetes turnusokban, jobbra a vállalat dolgozói pihennek itt.

Az intézet vezetése igyekszik gondoskodni a büntetésvégrehajtási dolgozók és családtagjaik kulturális igényeinek kielégítéséről is. A városban nincs mozi, ezért az intézet kultúrtermében minden héten a bv. dolgozók és családtagjaik számára (100–120 személy részvételével) filmvetítést tartanak. Szervezik a résztvevőket a társfegyveres intézményekkel közösen rendezett politikai és szakmai tájékoztatókra is.

Mindezekon túl szólni kell még egy jelentős dologról, ami ugyan az eddig leírtakhoz képest egy kicsit „kilóg” a sorból, ugyanakkor jó gyakorlati példája a családtagokkal való törődésnek, gondoskodásnak, a társfegyveres testületekkel történő szociális együttműködésnek. Nevezetesen arról van szó, hogy az intézet kapuin belül, a vállalathoz tartozóan működik egy hímzőüzemrész. Ide modern lyukszalagvezérlésű hímzőgépsorokat vásároltak, s ezekkel a gépekkel a paplan- és párnahuzatokra dekoratív színes mintákat hímeznek, amelyek lényegesen megnövelik az áru eladási értékét. Itt azonban nem elítéltek dolgoznak, hanem polgári alkalmazott asszonyok. Ezt a részleget – tekintettel a város kedvezőtlen elhelyezkedési lehetőségeire – elsősorban a bévénél, azután a rendőrségen és a tűzoltóságon dolgozó férfiak feleségei számára rendezték be. Állandó, kényelmes munkahelyet és stabil jövedelmet biztosítva ezáltal számukra.

Az intézet jelenleg minőségi átalakulás előtt áll, amely gyakorlati változásokkal is jár majd a közeljövőben. Mint arról már szó esett, az intézetben eddig fegyház és börtön fokozatú elítélteket helyeztek el, hamarosan azonban csak fegyház fokozatú elítéltek lesznek az intézet lakói. Erről a következőket mondta az intézet parancsnoka.

— Ez a változás bizonyos előnyöket jelent a munkáltatás és a nevelés szempontjából. Történetesen nem lesznek rövid időes elítéltek, egyenletesebbé válhat a termelés szintje. A hosszabb ideig tartó nevelés talán kedvezőbb hatással lesz az elítéltekre a szabadulásuk után.

Nem kell talán részleteznem, hogy némileg hátrányos lesz az őrzést illetően. Mindenesetre az intézet technikai adottságai, nem utolsósorban az állomány felkészültsége lehetővé teszi ennek a feladatnak a maradéktalan végrehajtását.

Az elmúlt években a büntetésvégrehajtás dolgozóinak számos új, vagy újszerű feladatot kellett megoldania. A korábbi időkhöz képest nehezebb az ország gazdasági helyzete, ebből adódóan a büntetésvégrehajtás anyagi eszközei is lényegesen szerényebbek lettek az utóbbi esztendőekben. Kisebb anyagi támogatással ugyan, de magasabb színvonalon kell elvégezni feladatainkat. A munkánk végzése során az eddigieknél nagyobb súlyt kell helyezni a szellemi erők kihasználására.

A törvények és a kiadott utasítások egységes értelmezése, végrehajtása a büntetésvégrehajtási munkában dolgozók számára egyformán kötelező érvényű. Azonban a törvények és az utasítások arra is lehetőséget adnak, hogy az egységes értelmezés és végrehajtás mellett, a helyi adottságokat és lehetőségeket maximálisan figyelembe véve alkalmazzák őket. Sátoraljaújhelyen ezt tették eddig is és teszi jelenleg is.

Doba Károly

Magyar és külföldi folyóiratok Jogtudományi Közlöny 1983. 2. szám

Nagy Ferenc: Szabadságelvonással járó intézkedések veszélyes visszaeső bűnelkövetőkkel szemben

Nagy Ferenc tanulmányában a többszörös visszaeső, a társadalom számára különösen veszélyes bűnelkövetők elleni küzdelem büntetőjogi szankcióeszközeinek európai áttekintését adja.

Megtudhatjuk, hogy Európában a többszörös visszaeső bűnözéssel szembeni büntetőjogi küzdelem eszközeként két típusú szankciórendszer alakult ki. Egyik az egynyomú (monista) típusú rendszer, melyben a többszörös visszaesővel szemben a büntetőjog egyfajta jogkövetkezménnyel reagál, amely a büntetés és intézkedés jellemzőit egyaránt magában hordozza, végrehajtásában pedig biztonsági elemek ismerhetők fel.

A kétnyomú (dualista) szankciórendszer egyaránt ismeri a büntetést és intézkedést. Ha mindkét szankció szabadságelvonással jár, úgy azt egymást követően hajtják végre.

Az egyfajta büntetés létrejöhet intézkedés formájában is, mint 1893-tól Svájcban, ahol az őrizet a szabadságvesztés helyébe lép. Az őrizet nem titkolt célja a többszörös visszaeső elkülönítése, a társadalomból való kivonása, abból a célból, hogy ez idő alatt ne követhessen el bűncselekményt. Időtartama 10–20 év lehetett.

A szerző statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy az őrizet intézménye a 70-es években elvesztette jelentő-

ségét, elrendelésére már nagyon ritkán kerül sor.

A következőkben csak utalás történik az USA-ban „virágzó” határozatlan tartalmú szabadságelvonás intézményére, amely mint tudjuk, a visszavezetési elmélet bukásával egyre több vitára ad okot, s egyre többen követelik megszüntetését.

Svédországban az internálás, mint relatíve határozatlan tartamú szabadságelvonás, szintén egynyomú szankcióban érvényesül. Az intézmény célja a súlyos bűnözés megelőzése, tekintettel a vádlott cselekményére, szellemi állapotára, életvitelére és egyéb körülményekre. Az internálás időtartama 12 évnél hosszabb nem lehet.

Szemmel láthatóan ez az intézmény is a veszélyes elkövető hosszabb tartamú kivonását célozza a társadalomból.

A tanulmány írója ismerteti azt az újabb szemléletet is, amely Svédországban a határozatlan büntetésekkel szemben foglalt állást és amely eredményeként megszüntették a fiatalokörűak börtönét. Az internálás intézménye a 70-es végére itt is jelentőségét veszítette, a bírói gyakorlat a legritkább esetben alkalmazza.

Ezt követően a szerző bemutatja az angol rendszert, ahol a 70-es évek végéig szintén ismerték a határozatlan tartamú szabadságelvonás több formáját is.

A szocialista országok többsége elveti a jogkövetkezmények kettősségét, úgyszintén a veszélyes visszaesők ellen irányuló biztonsági őrizetet, mint intézkedést.

A Szovjetunióban a visszaesés tényét veszélyes minősítő körülményként szabályozza a büntetőjog.

Az NDK-ban is hiányoznak az intézkedés jellegű szankciók.

A veszélyes visszaesőkkel szembeni biztonsági őrizetet 1952-ben szüntették meg az NDK-ban. Ezzel a bűnelkövető kategóriával szemben szigorított büntetést írnak elő, a bűncselekmény jellegére, súlyára, valamint az elkövető személyiségére figyelemmel.

A tanulmány a továbbiakban röviden vázolja az albán és a jugoszláv büntetőjognak a visszaesőket érintő szankciórendszerét.

A kettős szankciórendszer szerint épül fel az olasz büntetőjog. Az iparszerű és bűnözési hajlamot mutató elkövetőket – biztonsági intézkedés-ként – mezőgazdasági kolóniába vagy dologházba utalják.

A jogintézmény ugyan még ma is hatályban van, alkalmazása azonban csak a legkritikább esetben fordul elő.

A spanyol büntetőjogban is ismerték a biztonsági intézkedés két formáját, az őrizetet és a dologházat. Mindkettőt a büntetés után rendeltek el.

Az 1980-ban közzétett új Btk.-tervezetet kifejezetten szól az intézkedésről. 19 intézkedésnemet sorol föl, köztük a szociálrehabilitációs központba utalást – a büntetés kiegészítéseként – többszörös visszaesők esetében.

A következőkben a szerző részletesen ismerteti a franciaországi többszörös visszaesők utolsó büntetés utáni kolóniákba való helyezését.

A 70-es évek végén azonban a francia büntetőjogból is eltűnt ez az intézmény. Az új Btk.-tervezet a többszörös visszaesővel szemben a maximális büntetési tételen túli szabadságvesztés kiszabását teszi lehetővé.

A tanulmány további részében a belga és a norvég büntetőjogi szankciórendszer ismertetését olvashatjuk.

Az osztrák büntetőjogban a veszélyes visszaesők intézeti elhelyezését a szabadságvesztés-büntetés után kell végrehajtani. A veszélyes visszaesők intézete nemcsak a visszaesők őrzésére, elkülönítésére törekszik, hanem lehetőség szerint az átnevelésre is.

Az osztrák bírói gyakorlat is azt mutatja, hogy egyre kevesebb visszaesőt utalnak az intézetekbe, ezzel szemben a szabadságvesztés tartama nő a visszaesőknél.

Az NSZK büntetőjog is ismeri a biztonsági őrizet intézményét, 1985. január 1-től azonban csak a 25. életévüket betöltött elítéltekkel szemben lehet alkalmazni. A 25 éven aluli tetteket szociálterápiai intézetben helyezik el.

A biztonsági őrizet időtartama meghatározatlan. Célja kifejezetten a biztonsági funkciók kielégítése, a bűnelkövető távoltartása a társadalomtól.

Egyes jogászok szerint azonban nem mellőzhető az átnevelési szempont sem. Az intézménynek a német jogirodalomban nagyon sok ellenzője van.

Hellmer szerint az eddig szokásos bűnöző-kategóriaként összefoglalt elítélteknek két különböző csoportja különíthető el, amelyek más-más kezelést igényelnek.

Az egyik csoportba tartoznak az ismételten jelentős büntetettek elkövető elítéltek. Ezek a hivatásos bűnözők.

A másik csoportba tartoznak az akarat és tartás nélküli emberek, akik gyengék és szociálisan segítségre szorulnak. Ebben a csoportban a biztonsági őrizet helyett az elkövető segítségét célzó rendelkezéseknek kellene előnyt biztosítani.

A kettős szankciórendszert Lengyelországban és Magyarországon alkalmazzák a szocialista országok közül.

Lengyelországban 1969-től vezették be a biztonsági és javító intézkedéseket a többszörös visszaeső elkövetőkkel szemben: a védőfelügyeletet, és a readaptációs centrumba történő elhelyezést. A védőfelügyelet nem jár szabadságelvonással. A readaptációs centrumba való utalás hasonlítható a magyar szigorított őrizet intézményéhez.

Az 1981-ben közzétett reformjavaslatokban célként jelölték meg a büntetőjog liberalizálását, a szigor enyhítését.

Az eddigi szigor ellenére nem csökkent sem a bűnözés, sem a visszaesés, sőt számuk inkább emelkedett.

A readaptációs centrum tekintetében elsősorban gyakorlati, végrehajtásbeli kifogások érték az intézményt, és nem elvi kifogások. Ezek az átnevelés hatékonyabb érvényesülését szorgalmazták.

A szerző végezetül a magyar szigorított őrizet intézményét tekinti át az 1974. évi és az 1978. évi szabályozás tükrében. Végezetül hangsú-

lyozza, hogy az intézmény komplex kérdéskör, tele ellentmondással, amelyből ezúttal a szerző csak az elítéltek negatív viszonyulását emelte ki, amely akadályoz mindenféle átnevelő munkát. Elemzi a fél éven belüli visszaesés okait, amelyek az önálló életvezetéstől való elszokás következményének is tekinthetők. A hosszú ideig tartó zárt intézeti tartózkodás következtében az elítélt alkalmazkodóan megszokta a börtönviszonyokat, ami ártalomként fedezhető fel személyiségében.

A gyakorlati problémák érintése után felvázolja elméleti aggályait is, mely a jogkövetkezmények halmozásában nyilvánul meg. Szóvá teszi, hogy a szigorított őrizet tekintetében nincs hivatalos statisztikai tájékoztatás.

Az áttekintést lezárva a szerző megállapítja, hogy a szabadságelvonással járó intézkedések visszaszorulása figyelhető meg Európa-szerte. Kifejti azon véleményét, hogy ezt a kriminálpolitikai tendenciát hazánk sem hagyhatja figyelmen kívül. Különösen elgondolkodtató ezen a területen érvényesülő gyakorlatunk.

Véleménye szerint a többszörös visszaeső bűnözés elleni küzdelemben a büntetőjognak egy szabadságelvonással járó szankcióval kell reagálnia. Ennek nem pusztán humanisztikus, hanem célszerűségi okait is indokoltnak találja.

Anaskin G. Z.:***A büntetőjogi büntetés kiszabásának igazságossága***

A tanulmány szerzőjének alapfeltevése az, hogy az ítélet hatékonyságának feltétele a büntetés igazságossága. E szempontból elemzi a büntetőjogi ítélet igazságosságának fogalmát, szemügyre veszi azokat a kritériumokat, amelyek lehetővé teszik a tettesre a büntetés igazságos mértékének kiszabását, és vizsgálja az egyéniség figyelembevételét a büntetés kiszabása során, mint a büntetés igazságosságának fontos feltételét.

A szerző tanulmánya elején ismerteti azokat a szovjet filozófiai, etikai és jogirodalmi nézeteket, melyek az igazságosságra vonatkoznak. Majd megállapítja, hogy az igazságosság nemcsak etikai, filozófiai kategória, hanem olyan jogi fogalom is, amely meghatározott társadalmi viszonyokat és ezeknek a viszonyoknak megfelelő viselkedési szabályokat, törvényeket, emberi tetteket és cselekedeteket szentesít. Az igazságosság a jogszabályokban és az ezeket a szabályokat alkalmazó emberek tetteiben találja meg konkrét kifejeződését. A szovjet törvények megállapítják, hogy mindenkit, aki bűncselekményt követ el, igazságos büntetéssel kell sújtani. A szerző azonban felteszi a kérdést, hogy milyen büntetést kell igazságosnak tartani? A büntetés kiszabásánál az igazságosság fogalma a törvényhozás humánus szelleméből eredő kiinduló tétellől szolgál, amely áthatja a büntetőjogszabályok és alkalmazási gyakorlatuk egész tartalmát. Ezáltal az igazsá-

gosságot büntetőjogi alapelvként lehet vizsgálni.

A szerző a továbbiakban megállapítja, hogy a szovjet igazságszolgáltatásban a törvényesség és a büntetés kiszabásának igazságossága rendszerint egybeesik.

A törvény a viselkedés elvont formában kifejezett általános szabályait állapítja meg. Az igazságosság érdekében azonban a bíróság köteles mindenkor a bűnös egyéniségéhez illeszkedő büntetést kiszabni.

A büntetés igazságosságának követelménye arra kötelezi a bíróságot, hogy az ügy tárgyalása során állapítsa meg azokat a tényeket és körülményeket, amelyeknek jogi jelentősége van, amelyek segítséget nyújtanak a személy és az általa elkövetett cselekmény teljesebb jellemzéséhez. A tettesre az igazságos büntetés kiszabása nehéz bírói feladat. A szerző felteszi a kérdést, hogy van-e lehetősége a bíróságnak arra, hogy minden ügyben elérje az igazságos büntetés kiszabását, rendelkezik-e ehhez megfelelő mérleggel és pontos-e ez?

Elutasítja azokat a nézeteket, amelyek szerint a büntetés igazságossága – a célszerű büntetéssel egyenlő. A büntetés kiszabásával kapcsolatos szubjektív mozzanatokkal kapcsolatban elmondja, hogy ezeket a szocialista jogtudat határozza meg. Azok az adott ügy jogi és morális körülményeinek elmélyült elemzésében gyökereznek. A büntetés igazságosságának kö-

vetelményétől való eltávolodás a túlzottan enyhe, vagy túlzottan szigorú büntetésekben nyilvánul meg. A Szovjetunióban folytatott empirikus vizsgálat eredményei kimutatták, hogy az ítélkezési gyakorlatban a felettes bíróságok az igazságtalannak minősített ítéletek többségét túlzott szigoruk miatt változtatták meg. Az ítéletek közül az utóbbi 5 év alatt csupán 17%-ot helyeztek hatályon kívül, azért mert az ítélet enyhe volt. Az ítéletek 2/3-át, sőt egyes területeken 3/4-ét a büntetés csökkentése miatt változtatják meg.

A szerző a továbbiakban azokat a kritériumokat fejt ki, melyek lehetővé teszik a büntetés igazságos mértékének kiszabását. Ilyenek a Büntetőtörvény alapjainak útmutatásai: – a büntetés céljáról, – a büntetési határokról, – a cselekmény társadalmi veszélyességi fokának figyelembevételéről. Ezeket a követelményeket a szocialista jogtudathoz kell igazítani. A büntetés kiszabása igazságosságának egyik kritériumaként a szocialista jogtudat szolgál. Anaskin tanulmányában ezen a helyen határozza meg a szocialista jogtudat fogalmát, a nyilvánosság és a közvélemény szerepét és helyes értelmezését. Ezt követően kifejti, hogy a büntetés igazságos kiszabását nagymértékben előmozdítja a büntetés céljaira vonatkozó büntetőjogi normák helyes megértése. A büntetőjogi büntetés célját a Büntetőtörvényhozás Alapjainak 20. cikkelye sorolja fel. Eszerint: – tartalmazza a szenvedések komplexumát, de a büntetés végcéljául nem tűzi ki a megtorlást, a bosszút, az okozott rosszért kiérdemelt fizetséget. Humánus célo-

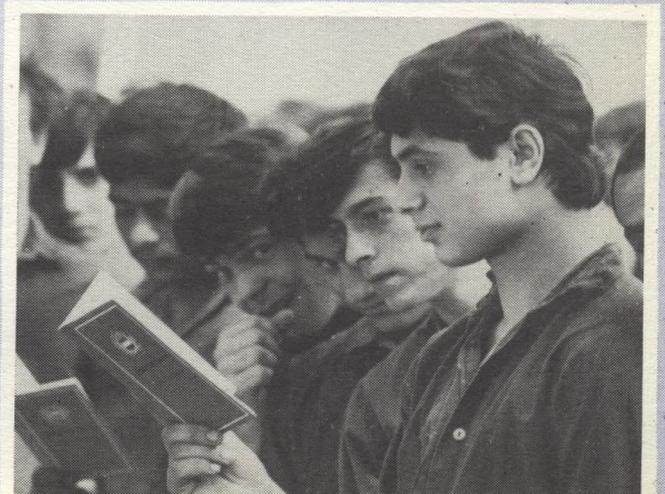
kat követ: az elítélt átnevelését, illetve mind az elítélt, mind más személy által új bűncselekmények elkövetésének megelőzését. Nem ért egyet azokkal a szerzőkkel, akik az igazságosságot csupán a büntetés céljainak elérésére szolgáló eszköznek tekintik.

A szerző tanulmánya befejező gondolatkörében a büntetés individualizálásának kérdésével foglalkozik. Az egyéniség figyelembevétele a büntetés kiszabásánál a büntetés kiszabásának önálló elvét képezi, ugyanakkor kifejezi a szovjet büntetőjog szocialista humanizmusát. Azt a célt szolgálja, hogy az elkövetett cselekmény valamennyi körülményének, társadalmi veszélyességének, az enyhítő és súlyosbító körülmények értékelése, a vádlott személyiségére vonatkozó adatoknak a figyelembevétele, az általa elkövetett bűncselekmény alapos tanulmányozása alapján, későbbi viselkedését elemezve, a ráhatás olyan törvényben megállapított mértékét szabják ki, amely igazságos, de ugyanakkor a leghatékonyabban hozzájárulhat az illető megjavításához, átneveléséhez.

Végezetül a szerző javaslatot tesz arra, hogy a szocialista büntetőtörvénykönyv modelljének elméleti kidolgozása során, amelyet a Szovjetunióban a jogtudósok jelenleg kezdenek kidolgozni, meg kellene vitatni azt a kérdést, hogy ki kell-e egészíteni a büntetés célját és kiszabásának fő elveit meghatározó jogszabályokat azzal a rendelkezéssel, hogy a bűncselekményt elkövetett személy nemcsak a törvényben előírtaknak megfelelően és megalapozottan, hanem igazságosan is büntethető.

Dr. Kövér Ágnes

20 éves TÖKÖL

Ara: 10,— Ft

Ára: 10,- Ft

BÜN

MÓ